

KUTATÁSI JELENTÉS

ZAKARIÁS ILDIKÓ – FEISCHMIDT MARGIT – GERŐ MÁRTON – MORAUZSKI ANDRÁS
– NEUMANN ESZTER – ZENTAI VIOLETTA – ZSIGMOND CSILLA*

Szolidaritás az ukrainai menekültekkel Magyarországon: gyakorlatok és attitűdök egy lakossági felmérés alapján

Solidarity with Ukrainian displaced people in Hungary:
practices and attitudes

Abstract: In February 2022 Russia launched the full-scale invasion of Ukraine, sending millions to seek safety internally or in other countries. To date, European countries responded in a supportive way to the arrival of displaced people from Ukraine, mobilising wide-ranging legal and infrastructural frameworks. This relatively unanimous solidarity sharply contrasts with the ambivalent attitudes towards people from Africa and the Middle East arriving to Europe during the 2015 ‘refugee crisis’. Our research explores the civic and voluntary engagements helping Ukrainian displaced people in Hungary and aims to understand civilian expressions of solidarity by comparing and historically contextualising it with processes implied by ‘the long summer of migration’ of 2015.

With this research we aim to contribute to the study of actors or ‘makers’ of solidarity in the current civic mobilisation: the socio-demographic and socio-economic positions of helpers as well as their attitudes to various displaced groups. Differential degrees of vulnerability and the capacities to preserve dignified human life, as two poles of the human condition, tailor propositions, visions, and justifications on deservingness.

* A szerzők: Zakariás Ildikó, Morauszki András, Zsigmond Csilla szociológusok, a TK Kisebbségkutató Intézetének tudományos munkatársai. E-mail: zakarias.ildiko@tk.hu; morauszki.andras@tk.hu; zsigmond.csilla@tk.hu; Feischmidt Margit társadalomkutató, a TK Kisebbségkutató Intézetének kutatóprofesszora. E-mail: feischmidt.margit@tk.hu; Gerő Márton szociológus, az ELTE TÁTK Szociológia Tanszékének, illetve a TK Szociológiai Intézetének tudományos munkatársa. E-mail: gero.marton@tk.hu; Neumann Eszter, szociológus, a TK Kisebbségkutató Intézetének főmunkatársa. E-mail: neumann.eszter@tk.hu; Zentai Violetta antropológus, a Közép-európai Egyetem Demokrácia Intézetének tudományos főmunkatársa. E-mail: zentaiv@ceu.edu

The research, based on a survey on a representative population sample of 1000 adults in Hungary conducted in June 2022, inquired on voluntary and paid forms of assistance, views on what those displaced by the war may need and deserve, and the motivations for providing assistance.

Our results show an ambivalent picture: it undergirds empirically the exceptional momentum and mobilising power of civil solidarity in Hungary in the context of the war in Ukraine, both in terms of practical assistance and on the level of attitudes. On the other hand, it reveals severe vulnerabilities of civic engagement, which show continuities rather than contrasts vis-à-vis civic solidarities in 2015: the limitations of personal individual resources (e.g. the lack of regular support, at least at the time of data collection), the inequalities in sharing the burdens of humanitarian support (e.g. differences in the scale of paid and unpaid involvement, the severe overload of different caring sectors and women).

KEYWORDS: solidarity, deservingness, civic mobilisation, Ukrainian displaced people

Bevezető

2022 februárjában Oroszország átfogó támadást indított Ukrajna ellen, melynek nyomán több millió menekült indult útnak biztonságot keresve Ukrajnán belül, illetve más európai országokban. A menekültek érkezésére az európai országok és az Európai Unió mindezig egybehangzó választ adtak, e menekülteket – országonként változó jogi és infrastrukturális keretek között¹ – fogadva be. A kormányzatok szintjén, a politikai közbeszédben és a hétköznapi életben megjelenő viszonylag egyhangú segítőkészség élesen elkülönül a háborús menekültek legutóbbi nagyobb arányú érkezésére adott válaszoktól, a 2015-ös „menekültválság” során Afrikából és Közél-Keletről Nyugat-Európába tartó emberek iránt tanúsított ambivalens, jóval ellentmondásosabb viszonytól. Ez utóbbi a szolidaritás különféle kormányzati és civil kifejeződései mellett maga után vonta a „biztonságosítás” (securitization) keretébe ágyazott xenofóbia, a muszlimellenesség és az európai civilizációs felsőbbrendűség politikai és hétköznapi megnyilvánulásait, és a már évtizedekkel korábban kiépülő „Európa-erőd” elképzeléseinek és intézményeinek további radikális megerősítését.²

¹ Gerlach, Irina – Ryndzak, Olha: Ukrainian Migration Crisis Caused by the War. *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*, 2022.

² Feischmidt, Margit – Pries, Ludger – Cantat, Céline: *Refugee Protection and Civil Society in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan, 2019.; Schwiertz, Helge – Schwenken, Helen: Introduction: inclusive solidarity and citizenship along migratory routes in Europe and the Americas. *Citizenship Studies*, 2020. 24:4. 405–423.; De Lauri, Antonio – Brkovic, Carna – Hess,

E két válság menekültjei iránti szolidaritás mintázatainak ilyen mértékű különbségeit, a különbségek társadalmi, diskurzív, intézményes okait hosszabb távon tudjuk majd feltárni. Ennek egyik első lépéseként azonban fontos képet alkotni arról, hogy a nyilvánosságban és a köznapiságban feltételezett egyhangú támogatás mennyiben fedti a tényleges álláspontokat és cselekvéseket: milyen vélemények és gyakorlatok alakultak-alakulnak az ukrainai menekültek körül, és ezek milyen mintázatokba rendeződnek a menekülteket fogadó európai társadalmakban, a különböző társadalmi pozíciókban.

A magyarországi lakosság véleményét jelentős mértékben alakítja az ukrainai háborút övező nyilvános beszéd. A miniszterelnök és más kormányzati szereplők nyilvánosságnak szóló üzenetei az Oroszország Ukrajna ellen indított nyílt háborújával kapcsolatban egyedi álláspontot képviselnek az Európai Unió politikai színpadán: ellenzik a fegyverszállításokat és az Oroszországot célzó gazdasági szankciókat, az orosz hadsereg várható győzelmét hangoztatják, a nyugati politikai szereplők hatalmi törekvéseit hangsúlyozzák, együtt a NATO és USA, valamint Zelenszkij elnök és az ukrán kormány felelősségével, illetve az ukrán kormány kisebbségeket elnyomó politikáját tematizálják. Mindeközben az ukrainai menekülteket illetően a magyar kormány nem fogalmaz meg különvéleményt, nyilvánosságbeli üzenetei összhangban állnak a befogadásról és a segítségnyújtásról szóló összeurópai politikai konszenzussal, és az Európai Unió Oroszországot érintő szankciós csomagjait is megszavazta.

Fontos ugyanakkor, hogy az ukrainai menekültekről szóló nyilvánosság, a politikai- és médiadiskurzusok nem kizárólag a nyílt háború okozta humanitárius válsághelyzetet állítják fókuszba. A kelet-európai munkaerőhiány sújtotta országokba – többek között Magyarországra – nagyszámú ukrainai vendégmunkás érkezett már a nyílt háború előtti években is.³ Ez a jelenség Kelet- és Közép-Európa egyes országaiban az ukrainai menekültek érkezésének értelmezéseire is kihatott: a menekültek mint potenciális munkaerő-utánpótlás, mint a munkaerőpiacra várhatóan gyorsan beilleszkedő, a fogadó ország gazdasága számára hasznos szereplők is megjelentek, ahogy azt Lengyelország esetében Natalia Zawadzka-Palucktau is leírja.⁴ A magyarországi politikai nyilvánosságot 2015 óta jellemző erős és explicit bevándorlásellenesség és

---

Sabine: Grassroots Responses to Mass Migration in Europe: Introduction, Intersections. *East European Journal of Society and Politics*, 2021. vol. 7 no. 2. 1–12.; Holzberg, Billy – Kolbe, Kristina – Zaborowski, Rafal: Figures of Crisis: The Delineation of (Un)Deserving Refugees in the German Media. *Sociology*, 2018. 52(3). 534–550.; Chouliaraki, Lilie – Georgiou, Myria: Hospitality: The Communicative Architecture of Humanitarian Securitization at Europe's Borders. *Journal of Communication*, 2017. 67(2), 159–180.

³ Hárs Ágnes: Elvándorlás, visszavándorlás, bevándorlás. Jelenségek és munkaerő-piaci hatások. In: Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Riport*. Budapest: 2020.

⁴ Zawadzka-Palucktau, Natalia: Ukrainian refugees in Polish press. *Discourse & Communication*, 2023. 17(1): 96–111.

azon belül a „gazdasági migráns” figurájára épített ellenségkép az utóbbi években éles feszültségbe került a hazai munkaerőhiánnyal, és a kényszerrel, hogy a gazdaságból hiányzó munkaerőt külföldi vendégmunkásokkal pótolják.⁵ Noha Magyarország esetében szisztematikus elemzés erről még nem született, azt a hipotézist fogalmazhatjuk meg, hogy az ukrajnai menekültek érkezése módot adott e feszültség oldására, mégpedig azzal, hogy a magyar kormány az ukrajnai menekültek befogadását a humanitarizmus mellett gazdasági haszonként is keretezi, az ukrajnai menekültek munkaerőpiaci integrációját, annak erkölcsi és gazdasági kívánatosságát hangsúlyozva. Miközben a nyilvánosságbeli politikai diskurzusok és a kormányzati narratíva támogató az ukrajnai háború menekültjei iránt, és így jelentősen különbözik az afrikai, ázsiai, közel-keleti menekültek nyers elutasításának magyarországi (és számos esetben összeurópai) politikai diskurzusaitól, ez utóbbi indirekt módon továbbra is érvényesül, és hatással van az ukrajnai menekültek befogadására is. Egyrészt nem magától értetődő, hogy a kormányzati és politikai kommunikáció megkülönböztetési közvetlenül meghatározzák az elutasítás és xenofóbia hétköznapi elképzeléseit – például azt, ahogy az „érdemes ukrajnai menekült” és „érdemtelen afrikai/ázsiai/közel-keleti migráns” szembeállítás a hétköznapi szereplők és egyének a maguk számára értelmezik. Elképzelhető például, hogy sokak számára a 2015 óta hangoztatott etnicizáló-kulturalizáló-rasszizáló perspektíva inerciája magával hozza az ukrajnai menekültek etnikai-nemzeti kategóriákban értelmezett elutasítását (erről lásd alább a Befogadás és érdemesség című alfejezetet).

Másrészt a 2015-ben dominánssá váló idegenellenes diskurzusok súlyos következménye, hogy az utóbbi évtizedben a menekültügyi intézményrendszert a magyar kormány leépítette.⁶ Az állami hivatalok hatáskörét és a hozzájuk rendelt pénzügyi, intézményes, emberi erőforrásokat jelentősen csökkentette, a menekülteket befogadó állomásokat és a menekülteket segítő integrációs forrásokat szinte teljesen megszüntette. Noha a befogadás jogi hátterét (az ideiglenes védelem odaítélésének hivatalos kereteit) a magyarországi kormányzat a háború kirobbanását követően gyorsan megteremtette, valamint anyagi erőforrásokat is mozgósított,

⁵ Bernát Anikó: Hostility in times of labour shortage. Controversial attitudes towards labour immigration in Hungary. In: Fauri, Francesca – Mantovani, Debora – Strangio, Donatella (eds): *Economic and Social Perspectives on European Migration*. London: Routledge, 2020., Meszmann Tibor – Fedyuk, Olena: Ladders or Snakes? Job Quality Assessment of Temp Workers from Ukraine in Hungarian Electronics. *Central European Central and Eastern European Migration Review*, 2019. 8(1). 75–93.

⁶ Soltész Béla – Vadasi Vivien: A magyarországi menekültintegráció jogi és politikai keretei. In: Kováts András – Soltész Béla (szerk.): *Válaloh otthon lenni – Menekültek társadalmi beilleszkedése Magyarországon*. Budapest: Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, 2022.; Kováts András – Soltész Béla (szerk.): *Válaloh otthon lenni – Menekültek társadalmi beilleszkedése Magyarországon*. Budapest: Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, 2022.; Szabó Attila: A menekültek integrációjának ellehetetlenítése Magyarországon 2015–2018 között. *Állam és Jogtudomány*, 2020/4. 88–104.

a befogadást és a segítségnyújtást támogató infrastruktúra fel- vagy visszaépítése jóval lassabb, és erre számos területen szándék sem látszik. Az állami intézmények alacsony kapacitása és/vagy teljes hiánya a háború első heteiben és hónapjaiban az érintett önkormányzatokra, az alulról szerveződő civil kezdeményezésekre, valamint a segélyszervezetekre óriási terhet rótt a menekültek fogadásában, elszállásolásában, a túléléshez szükséges feltételek megteremtésében.

A lakossági felmérésünk e főszerepet játszó civil teherviselés méretének, társadalmi pozíciók szerinti eloszlásának és következményeinek megértéséhez kíván hozzájárulni a hétköznapi emberek érzékelésén, percepcióin, tapasztalatán keresztül. Célja továbbá, hogy pillanatképet alkosson arról is, ahogyan a politikai nyilvánosságban megjelenő vélemények, elképzelések, értelmezések megjelennek, tükröződnek a lakosság személyes véleményében, attitűdjeiben.

A nyílt háború kezdete, azaz 2022. február 24-e óta a magyarországi lakosság ukrajnai háborúval, a nemzetközi és nemzeti szintű politikai válaszokkal kapcsolatos attitűdjeiről számos közvéleménykutatás született, nemzetközi összehasonlító vagy csupán a magyarországi lakosságra vonatkozó vizsgálatok. E felmérések, amennyiben kitértek a menekültek érkezésére, inkább a lakosság menekültekről alkotott elképzeléseire, attitűdjeire fókuszáltak, kevésbé a szolidáris cselekvésekre.⁷ Kutatásunkkal e hiány pótlásához kívánunk hozzájárulni.

E cél érdekében 2022 júniusában a Társadalomtudományi Kutatóközpont és a CEU Demokrácia Intézete felmérést készített egy, a magyarországi felnőtt lakosságra (nem, korcsoport, településtípus, régió és iskolázottság dimenziókra) reprezentatív 1000 fős mintán. A mintavételt és a telefonos lekérdezést a Medián Piacutató végezte. A kutatás az ukrajnai háborúból menekülők iránti segítségnyújtás önkéntes és fizetett formáira (tartalmára, gyakoriságára és szervezeti kereteire) irányult; másrészt kíváncsiak voltunk az ukrajnai menekülteket és a menekültek különbözőféle csoportjait övező attitűdökre, és – amennyiben a válaszadó részt vett benne – a segítségnyújtás motivációira. A menekültek négy csoportját különböztettük meg – a magyarországi médiában az adott időszakban jellemző menekültképekre építve –: az ukrajnai menekültek általában, a kárpátaljai magyarok, az ukrajnai románok, valamint az ázsiai és afrikai diákok.⁸ E munka során hangsúlyosan építettünk

⁷ Pl. az Eurobarometer vizsgálatok, vagy az Ipsos nemzetközi felmérése. L. <https://www.ipsos.com/en/world-refugee-day-2022-part-1>, <https://www.ipsos.com/en/world-refugee-day-2022-part-2> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 27.)

⁸ Noyoo, Ndongwa – Kleibl, Tanja – Madew, Melinda – Matela, Minenhle – Lutz, Ronald – Boryczko, Marcin: Will the welcome ever run dry? Interrogating the hierarchy of human categories – The case of Ukrainian refugees in Europe. *Quarterly on Refugee Problems – AWR Bulletin*, 2022. 61(1). 93–100.; Eredics Lilla – Balogh Jenifer – Kadét Ernő – Oláh Orbán – Szócsi Dániel – Ádám Virág: *The situation of Transcarpathian Romani Families Fleeing from Ukraine to Hungary*. Research Report, Romaversitas Foundation, 2022. https://romaversitas.hu/wp-content/uploads/2022/12/Transcarpathian_romani_families_EN_spread.pdf (Letöltés ideje: 2023. február 2.)

A szolidaritás mint a járvány okozta válságra adott válasz: akciók és diskurzusok c. korábbi kutatásunkra.⁹

Az első részben a segítségnyújtás gyakorlatait, az önkéntes (és kisebb részben a fizetett) segítségnyújtás jellemző formáit és társadalmi körvonalait mutatjuk be; valamint röviden az e gyakorlati segítségnyújtáshoz kapcsolódó motivációkat, a segítségnyújtás személyes indokait is tárgyaljuk. Ezt követően a második fejezetben az ukrainai menekültek magyarországi befogadásáról alkotott általános véleményeket összegezzük, valamint azt, hogy a befogadási hajlandóság mennyiben különbözik aszerint, hogy a menekültek mely kategóriáira kérdezzük rá. A harmadik fejezetben az első és második fejezet kiegészítéseként egy-egy regressziós modell segítségével jellemezzük és összevetjük a szolidaritás e két formáját – a segítségnyújtás cselekedeteit és a befogadás szándékait. Végezetül a negyedik részben a szolidaritás tágabb kontextusát vizsgáljuk: az ukrainai menekültekre vonatkozó elképzeléseket, azt, hogy a befogadás és a humanitárius segítség szándékain túl milyen jelentéseket kapcsolnak a válaszadók a menekültekhez.

1. A segítségnyújtás gyakorlatai

1.1. A segítség formái, gyakorisága, szervezeti keretei

A felmérésben azt találtuk, hogy a válaszadók igen nagy hányada, 40,2%-a legalább egyszer tevőlegesen is segítséget nyújtott ukrainai menekülteknek a háború kezdete óta.¹⁰

⁹ A kutatás eredményei a *Regio* 2021/2 Járvány és válság tematikus blokkjában jelentek meg. L. <https://regio.tk.hu/issue/29-evf-2021-2-szam/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 27.)

¹⁰ A mintában a lakossági megoszlásnál kissé nagyobb arányban szerepelnek az érettségivel és felsőfokú iskolai végzettséggel bírók, valamint a 65 év felettek, emiatt azt gondolhatnánk, hogy a tényleges részvétel valamivel alacsonyabb. A KSH által közölt végzettségadatok alapján 2022-ben a 25–64 évesek körében 13% volt a legfeljebb általános iskolát végzettek aránya, 57,6% a középfokú végzettségűeké és 29,4% a diplomásoké. A mintában, ugyanezre a korosztályra szűkítve, mindössze 5,7% volt a legfeljebb 8 általánost végzettek aránya, 65,3% a középfokú végzettségűek (ezen belül 38,2% az érettségizettek) és 29% a felsőfokú végzettségűek aránya. A 65 évnél idősebbek aránya 24% volt a 2022. évi népszámlálás során mért 20,8%-hoz képest. Ugyanakkor a mi vizsgálatunk előtt egy hónappal készült egy másik szintén országos mintát használó reprezentatív kutatás, amely nagyon hasonló arányokat talált az adományozás és a személyes segítségnyújtás tekintetében. (L. Ipsos, 2022.) E kutatásban a válaszadók 46%-a vallotta, hogy valamilyen módon segített menekülteknek a kutatást megelőző egy évben. A kutatás 2022 áprilisának és májusának fordulóján készült, és általában vizsgálta a menekültekkel kapcsolatos attitűdöket, és konkrétan a menekültek segítségét, nem kizárólag az ukrainai háború elől menekülőkre összpontosítva, és időben is az orosz offenzíva előtti időszakra is kiterjedően. A magyarországi kontextusban, ahol a nyílt háború előtt igen ritka volt a menekülteknek nyújtott segítség (Sik Domonkos – Zakariás Ildikó: Járvány és válság – rászorultsági és segítési viszonyok a COVID-19 első hulláma idején. *Regio*, 2021/2.

1. táblázat. A személyes segítségnyújtás gyakorisága (N=1000)

<i>Ön személyesen nyújtott-e segítséget...</i>	<i>% a teljes mintában</i>
Igen	40,2
Nem	59,8

Tárgyi adománnyal és pénzadománnyal segítettek a legtöbben (mindkét esetben a válaszadók kb. 23%-a), önkéntes munkával 7,6%-uk segített. A teljes válaszadói körben viszonylag alacsony volt a munkaközvetítés (4,2%) és a szállásadás (2,3%), valamint az egyéb módon segítők aránya (4,4%).

2. táblázat. A segítség módjai (N=1000)¹¹

<i>Segítség módja: Ön nyújtott-e segítséget ...</i>	<i>% a teljes mintában</i>
tárgyi adománnyal, pl. étellel, ruhával, takaróval?	23,2
pénzadománnyal?	23,1
önkéntes munkával (pl. menekültek fogadásában, szállításban, szállásszervezésben, tanításban)?	7,6
szállásadással?	2,3
munka felajánlásával, közvetítésével?	4,2
esetleg segített valamilyen más módon?	4,4

A részvétel intenzitását aszerint vizsgáltuk, hogy hányféle módon vettek részt válaszadóink a menekültek segítésében. A válaszadók 23,7%-a egyféle segítői módot jelölt meg, 10,4%-a kétféle segítségnyújtást, míg 5,9%-uk legalább háromféleképpen segített ukrán menekülteknek.

3. táblázat. Hányféle módon segített (N=1000)

<i>Hányféle módon segített (3 kategória)</i>	<i>% a teljes mintában</i>
egyféleképpen segített	23,7
kétféleképpen segített	10,4
legalább háromféleképpen segített	5,8
nem segített	60,1

24–72.), ez az arány véleményünk szerint az ukrainai menekültek segítését tükrözi, és összhangban áll a felmérésünk eredményével.

¹¹ A válaszadók több lehetőséget is megjelölhettek, és mint a 3. táblázat mutatja, többen két- vagy többféleképpen is segítettek, ezért az egyes válaszlehetőségek összesített aránya meghaladja a segítség teljes mértékét (40,2%).

A segítséget nyújtók jelentős többsége – háromnegyede – pénzbeli vagy tárgyi adománnyal segített, más módon nem; a segítők fennmaradó negyede önkéntes munkával, szállásadással vagy munkaközvetítéssel (is) segített.¹²

4. táblázat. A segítség típusa az aktivitás szintje szerint, a segítők között (N=401)

<i>Segítség típusa aktivitás szintje szerint:</i>	<i>% a segítők között</i>
önkéntességgel, szállással, munkaközvetítéssel (is) segített	25
adományozott	75

A segítség intenzitását mérve annak gyakoriságára is rákérdeztünk: a segítséget nyújtók kevesebb, mint harmada (30,9%-a) egyszer, jelentős többsége (64,5%-a) néhány alkalommal segített; és 4,6% -uk számolt be rendszeres segítségnyújtásról.

5. táblázat. A segítség gyakorisága a segítők között összesen és a segítség típusa szerint (N=401)

<i>Segítség gyakorisága:</i>	<i>% a segítők között</i>
egy alkalommal	30,9
néhány alkalommal	64,5
rendszeresen	4,6

A segítség gyakorisága és módja szignifikánsan összefüggött. Akik többször is segítettek, azok körében magasabb volt azok aránya, akik az adományozás mellett más módon is segítettek: az egy alkalommal segítők 13,2%-a, a több alkalommal (néhány alkalommal, de nem rendszeresen, illetve a rendszeresen) is segítőknek viszont 30,6%-a számolt be arról, hogy az adományozás mellett más módon is segített. A kizárólag adománnyal segítők 35,8%-a egyszeri alkalommal segített, ugyanez az arány a másféle módokon (is) segítők körében 16% volt, és utóbbi csoport 9%-a mondta, hogy rendszeresen segített (az adományozók körében 3,1%-uk).

A segítség szervezeti háttere szerint a segítők 54,4%-a valamilyen szervezethez kapcsolódva, míg 41,6%-a informálisan, szervezethez, intézményhez nem kapcsolódva végezte a segítséget. A szervezeti keretek között segítők többsége, 188 fő (86,2%) válaszolt arra a kérdésre is, melyik szervezethez, intézményhez kapcsolódott a segítő tevékenysége. A válaszadók többsége egyetlen intézményt vagy szervezetet nevezett meg, 7,5%-uk viszont többféle intézményt is, végül 2,5%-uk esetében a válasz alapján nem sikerült egyértelműen azonosítani a szervezet típusát. Legtöbben segélyszervezethez kapcsolódóan segítettek (40,8%), majd jelentősebb

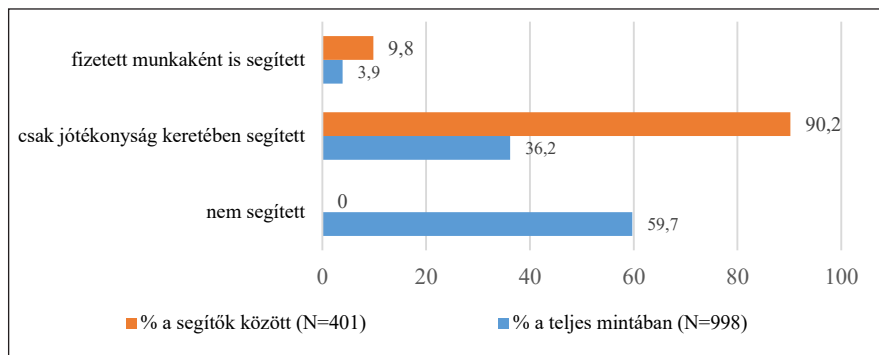
¹² A strukturális háttér tényezők szerint a segítőkön belül az önkéntes munka felülreprezentált – nem meglepő módon – a 30 év alatti fiatalok között, valamint a nem dolgozó és nem nyugdíjas, inaktív válaszadóink között.

lemaradással az önkormányzati, kormányzati intézmények (beleértve az iskolákat, szociális és egyéb intézményeket) következtek (23,6%), illetve viszonylag sokan említették a vallási közösségeket, egyházi intézményeket (17,5%), különböző piaci aktorokat (elsősorban bankokat, áruházláncokat) és civil szervezeteket. Az adományozás viszonylag magasabb arányával egybecsengően több válaszadó mondta, hogy valamely adományvonal révén segített: a válaszadók 6,1%-a ezt expliciten említette, de a tényleges arány ennél lényegesen magasabb is lehet, hiszen például a valamely segélyszervezetet megnevezők között is lehettek olyanok, akik az adott szervezet segélyvonalán keresztül segítettek.

6. táblázat. A segítségnyújtás szervezeti háttere

Szervezet fajtája	Említette (%) N=188
Segélyszervezet (Máltai vagy egyéb Szeretetszolgálat, Vöröskereszt)	40,8%
Önkormányzati, kormányzati intézmény (önkormányzat, hivatal, hatóság, iskola stb.)	23,6%
Egyházi intézmény, vallási közösség	17,5%
Magánvállalkozás, piaci szereplők	9,1%
Civil szervezet (egyesület, alapítvány, klub, érdekképviselet) vagy alulról szerveződő közösség	8,0%
Politikai párt	3,7%
Nemzetközi, transznacionális szervezet (ENSZ, UNICEF)	2,2%
Ismeretlen, beazonosíthatatlan típusú szervezet	2,5%

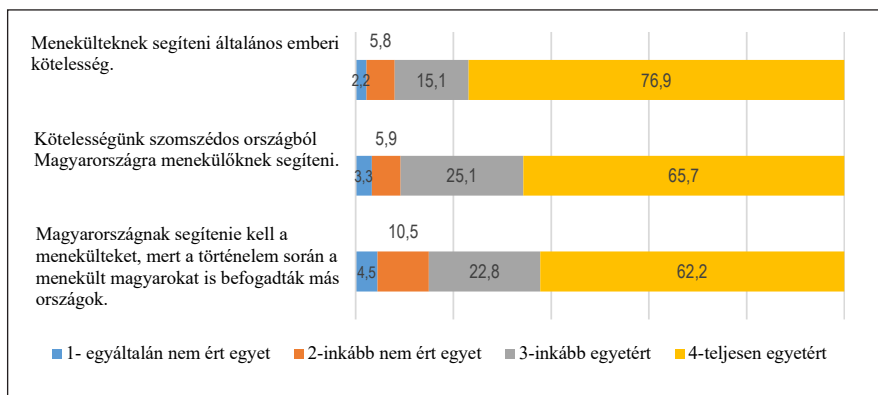
A segítők tizede (a teljes minta 3,9%-a) részben vagy teljes egészében fizetett munkája keretében végezte a menekültek segítségét, a többiek kizárólag önkéntes alapon segítettek (1. ábra).

1. ábra. Fizetett munka keretében (is) segített-e

1.2. A segítségnyújtás és a kimaradás motivációi

A segítség motivációs hátterének megértése érdekében a segítők morális megfontolásairól és motivációikról is megkérdeztük: egyrészt arról, hogy milyen általános elveket vallanak magukénak az ukrajnai háborúból menekülőkkel kapcsolatban¹³ (a három elvi megfontolást lásd a 2. ábrán); másrészt arról is, hogy milyen további személyes okai, motivációi voltak annak, hogy részt vettek a segítségnyújtásban. Az utóbbival kapcsolatban kilenc állítást fogalmaztunk meg, amelyek között egyesek érzelmi viszonyulásra vonatkoztak (tehetetlenség és/vagy düh, sajnálat és együttérzés), mások személyes érintettségre (a válaszadó maga tapasztalt már otthontalanságot, Ukrajnában élő barátok, családtagok révén érintett), illetve több más olyan körülményre, amely motiválhatta a segítséget (anyagi felelősségérzet, vallási vagy szakmai kötelességérzet)¹⁴ (2–3. ábra).

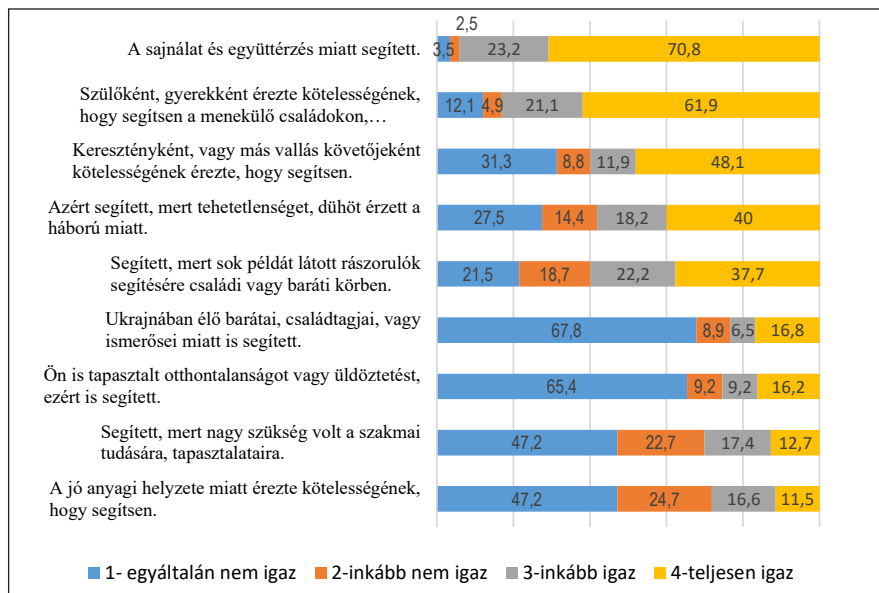
2. ábra. A menekültek segítségének elvi megfontolásai a segítők körében

A segítők túlnyomó többsége, több mint 90%-a egyetértett a menekültek befogadásának általános emberi kötelességével; ugyanennyien a szomszédos

¹³ E morális elveket a jelen fejezetben csak a segítők körében elemezzük mint a gyakorlati segítségnyújtás motivációit, és mint a cselekvésekhez és gyakorlatokhoz kapcsolt jelentéseket. Ugyanakkor a menekültek segítségének e morális elveit, az azokkal való egyetértés mértékét a teljes mintában, az összes válaszadótól megkérdeztük, vagyis azoktól is, akik azt vallották, hogy nem segítettek. A morális elvekről mint – konkrét cselekvésekhez nem feltétlenül kapcsolódó – általános attitűdökről a teljes mintára, azaz a segítőkre és nem segítőkre egyaránt kiterjedően részletesebben lásd a 4. fejezetet.

¹⁴ Az önkéntesség, motivációk és morális elvek működésének egy komplex szociálpszichológiai megközelítéséről a 2015-ös menekültsegítés kapcsán I. Kende Anna – Lantos Nóra Anna – Belinszky Anna – Sára Csaba – Lukács Zsófia Anna: The Politicized Motivations of Volunteers in the Refugee Crisis: Intergroup Helping as the Átlags to Achieve Social Change. *Journal of Social and Political Psychology*, 2017. 5(1), 260–281.

országokból menekülők befogadásának kötelességével; a történelmi kölcsönösség elvével 85% értett egyet. Ami a személyesebb motivációkat illeti, a válaszadók bevallása szerint legerősebben a sajnálat és együttérzés motiválta őket a segítségnyújtásban (a válaszadók több, mint 90%-a inkább vagy teljesen igaznak ítélte ezt az állítást), emellett pedig arról is beszámoltak, hogy maguk is szülők vagy valakik gyermekei lévén érezték kötelességüknek a menekülő családok, idősek, gyermekek segítségét (több, mint 80%).

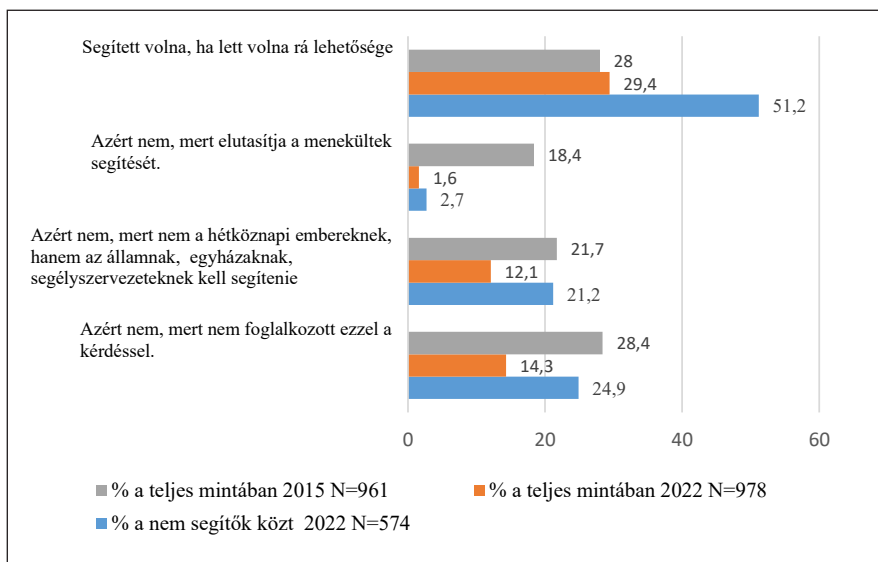
3. ábra. A menekültek segítségének további (személyes) motivációi a segítők körében

Harmadik leggyakoribb motivációként a vallásosságot jelölték meg, illetve a családtagok, barátok példájának követését, ez azonban már csak lényegesen kisebb arányban jelent meg (mindkét állítást kb. 60%-uk találta inkább vagy teljesen igaznak, de a vallásosságot nagyobb arányban mondták nagyon igaznak: 48%-uk a 38%-kal szemben). Ehhez hasonló arányban jelezték, hogy a tehetetlenség vagy a düh érzése motiválta őket (58%).

Legkevésbé a személyes érintettség motiválta a válaszadókat: mindössze 23% körüli arányban jelezték, hogy Ukrajnában élő személyes ismerősök miatt, és 25% körüli arányban, hogy amiatt segítettek, mert a múltban maguk is tapasztaltak otthontalanságot vagy üldöztetést. Szintén kevésbé jellemző, hogy valakit a jó anyagi

helyzet motivált (28%), vagy pedig az, hogy úgy érezte, nagy szükség volt a szak tudására (30%).¹⁵

Kérdőívünkben arra is rákérdeztünk, hogy aki nem segített, milyen megfontolásokkal támasztja ezt alá.¹⁶ A nem segítők több mint fele értett egyet elviekben a segítségnyújtással, és úgy válaszolt, hogy a lehetőségek hiányában nem cselekedett. A nem segítők 21%-a a cselekvés felelősségét intézményes aktorokra hárította, 25%-a pedig azt a választ jelölte meg, hogy nem foglalkozott a személyes segítségnyújtás problémájával. Azok száma, akik az ukrajnai menekültek segítségét teljes egészében elutasítják, elenyésző a mintánkban.

4. ábra. A segítségből való kimaradás értelmezései 2015-ben és 2022-ben

¹⁵ A motivációk kapcsán vizsgáltuk, hogy valamilyen jól értelmezhető struktúrába rendeződnek-e a különböző itemek. Az exploratív faktorelemzés azonban nem volt eredményes, a kilenc item mögött nem sikerült látens változókat kimutatni: bár nem függetlenek egymástól az itemek, de az összefüggések viszonylag gyengébbek. Az eljárás során ugyan elkezdett körvonalazódni egy érzelmi reakció háttérváltozó hatása (amely összefüggött a düh, az együttérés, és a személyes példák szerepének hangsúlyozásával) és egy személyes érintettség háttérváltozó (amely az otthontalanság tapasztalatával, a személyes példákkal, illetve a szakmai és anyagi felelősségérzettel függött össze elsősorban), de a kapott faktorok nem feleltek meg a szükséges feltételeknek.

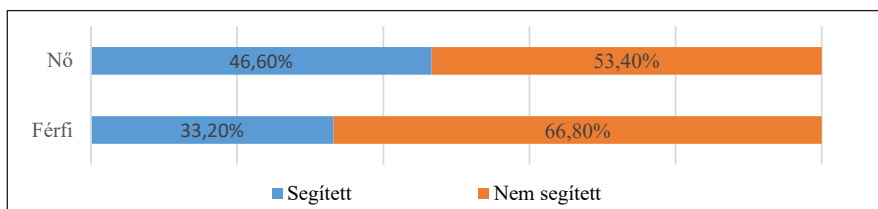
¹⁶ A segítség motivációitól eltérően a kimaradás motivációit egyetlen dimenzióban vizsgáltuk: a válaszadónak néhány megadott lehetőségből kellett választania.

2015-ben a közel-keleti és afrikai menekültek érkezése kapcsán is rákérdeztünk a segítségnyújtásban való részvételre, a bevonódás és kimaradás magyarázataira.¹⁷ Az utóbbival kapcsolatosan az látszik, hogy 2015-höz képest a teljes válaszadói körben nem csupán a segítők aránya nőtt nagyságrendekkel, 3,5%-ról 40%-ra, de a részvétel hiányát is másképpen indokolják a válaszadók. A segítségnyújtás elvi elutasíthatósága szinte teljesen eltűnt, a felelősséget hárítók és a probléma iránt közömbösek aránya pedig a felére csökkent.

1.3. Kik segítenek – A segítségnyújtás társadalmi kontúrjai

A segítségnyújtásban részt vevők általános társadalmi helyzetét kereszt táblákkal jellemezzük. A segítők arányát (1) strukturális-demográfiai változók szerinti bontásban (nem, korcsoport, településtípus, régió, háztartásméret, iskolai végzettség, munkaerőpiaci helyzet, anyagi helyzet, munkaerőpiaci ágazat, és hátrányos megkülönböztetés tapasztalata); (2) politikai, civil és vallási részvétel szerinti bontásban (pártpreferencia, háborút megelőző civil részvétel, menekültek civil segítése 2015-ben, vallásosság-hitbéli meggyőződés); (3) az ukrajnai háború megítélése (a háború kirobbantásának a felelőssége) szerint is vizsgáltuk. A (0,05-ös szinten) szignifikáns kétdimenziós összefüggéseket táblázatos formában a Melléklet 1. tartalmazza.

A strukturális-demográfiai jellemzőket tekintve azt találtuk, hogy – összhangban a gondoskodási feladatok nemi egyenlőtlenségeivel¹⁸ – a nők között jelentősen felülreprezentáltak a segítők; továbbá az idős, 50 év fölötti középkorúak között.

5. ábra. A segítők és nem segítők aránya nemek szerint¹⁹

Ami a szocioökonómiai jellemzőket illeti, a kép vegyes: a jótékonykodás szakirodalmával összhangban²⁰ az érettségivel rendelkezők és még inkább a felsőfokú végzettségűek közt jelentősen nagyobb arányban vannak segítők, mint az

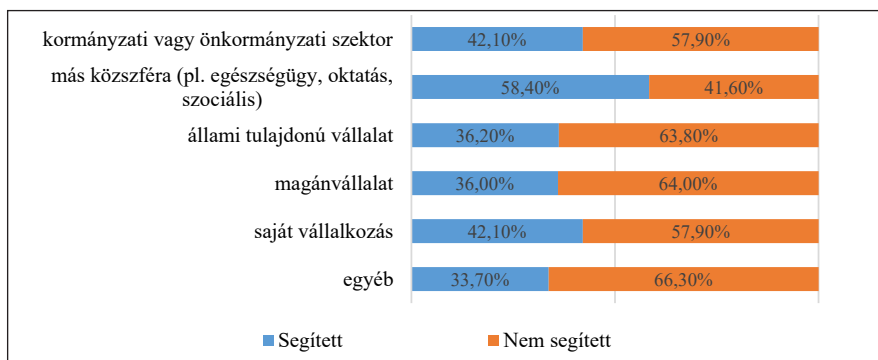
¹⁷ Zakariás Ildikó: A menekültek civil segítése: attitűdök és morális érvek. *Regio*, 2016/4. 61–87.

¹⁸ vö. Czike Klára – Kuti Éva: Önkéntesség, jótékonykodás, társadalmi integráció. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány, 2006. 102.; Gyorgyovich Miklós: A formális és informális önkéntesség – az önkéntesség Magyarországon 2018. felvétel szerint. *Önkéntes Szemle*, 2021/1. 21–38. 29.

¹⁹ Ön személyesen nyújtott-e segítséget az elmúlt hónapokban ukrajnai menekülteknek?

²⁰ Czike – Kuti, 2006., Wilson, John: Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 2000/1, 215–240.

érettségivel nem rendelkezők között; az anyagi helyzet megtakarításokkal mért mutatójával azonban csak tendenciaszerű (0,05-nél nagyobb, 0,1-nél kisebb p-értékű) összefüggést találtunk. Az anyagi helyzethez képest a válaszadók jelenbeli vagy múltbeli munkáját jellemző ágazat igen erős kapcsolatot mutat a menekülteknek nyújtott segítséggel. Ahogy várnánk, a segítők jelentős mértékben a közszférából (egészségügy, oktatás, szociális sféra), az állami és önkormányzati szférából kerülnek ki (58%, illetve 42%); érdekes ugyanakkor, hogy a segítségbe bevonódók aránya a saját vállalkozással bírók közt is kissé magasabb az átlagnál (42%).²¹

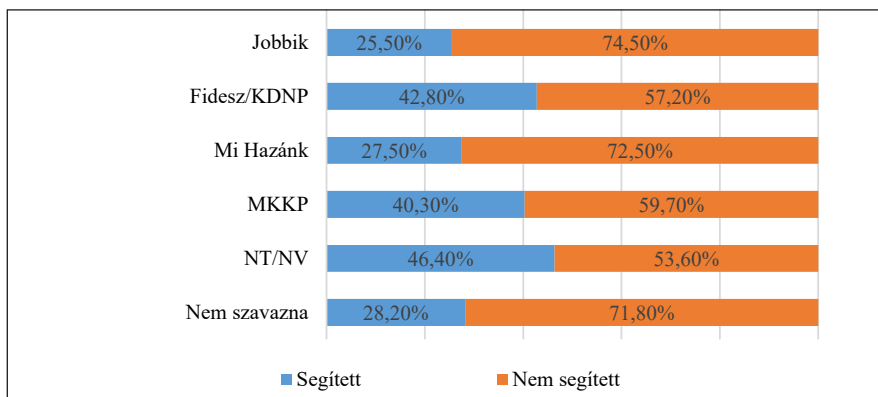
6. ábra. A segítők és nem segítők aránya a megkérdezett munkáját jellemző ágazat szerint²²

A közéleti térben elfoglalt pozíciót illetően igen érdekes a segítőkészség politikai pártpreferenciák szerinti megoszlása. Míg a baloldali-liberális ellenzék támogatói és a Fidesz-KDNP támogatói közt, valamint azok közt, akik nem tudtak vagy akartak válaszolni, felülreprezentáltak a segítők (44%, 42%, illetve 46%), a Jobbik és a Mi Hazánk támogatói és azok körében, akik nem szavaznának, erősen alulreprezentált a segítségnyújtás (25%, 27%, 28%).

Kevésbé meglepő, hogy akik korábban már részt vettek valamilyen – tág értelemben vett – civil kezdeményezésben, valamint azok, akik úgy emlékeztek, hogy 2015-ben is nyújtottak már önkéntes segítséget, illetve az intézményesen is beágyazott vallásos emberek körében jelentősen felülreprezentált a segítségnyújtás (sorrendben 48%, 63%, 53%) a 40%-os mintaátlaghoz képest.

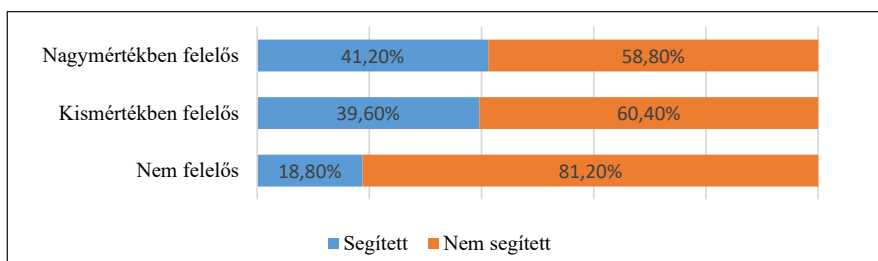
²¹ Ez összhangban van azokkal a kutatásokkal, amelyek pozitív kapcsolatot találtak az önkéntesség és a saját munkaórák fölötti befolyás között: akik rugalmas munkaidőbeosztás szerint dolgoznak, illetve önfoglalkoztatók, nagyobb valószínűséggel végeztek önkéntes munkát. L. Freeman, Richard: Working with Nothing: The Supply of Volunteer Labor. *Journal of Labour Economics*, 1997. 15, 140-166.; Wilson, 2000.; és – tekintve az önkéntes munka és a jótékony célra történő adakozás közötti erős összefüggést (vö. Freeman, 1997.) – ez vélhetően az adakozás valószínűségét is növeli.

²² Ön személyesen nyújtott-e segítséget az elmúlt hónapokban ukrain menekülteknek?

7. ábra. A segítők és nem segítők aránya pártpreferenciák szerint²³

A segítségnyújtás előfordulását végül egy harmadik változócsoporthoz is megvizsgáljuk: az ukrajnai háborúról alkotott vélemények, attitűdök tükrében. A háborúról alkotott elképzelésekhez a nyílt háború kirobbantásának felelősségére vonatkozó kérdéscsoporttal közelítettünk, rákérdezve a politikai szereplőknek tulajdonított felelősségekre: így (1) Vlagyimir Putyin, (2) Volodimir Zelenszkij és az ukrán kormány, valamint (3) az Egyesült Államok és a NATO felelősségére. Az eredmények szerint a segítségnyújtás csak a Vlagyimir Putyin-nak tulajdonított felelősségek szerint különbözik szignifikánsan: akik szerint nem felelős egyáltalán, azok körében mindössze 19% a segítségnyújtásban való részvétel aránya; az orosz elnököt kismértékben vagy nagymértékben felelősnek látók körében a segítségnyújtás a mintaátlagot közelíti. Ehhez képest Zelenszkij és az ukrán kormány, valamint az USA és a NATO felelősségének megítélése szerint nem különbözött a segítségnyújtás mértéke.

8. ábra. A segítők és nem segítők aránya a Vlagyimir Putyin orosz elnöknek tulajdonított felelősség tükrében²⁴

²³ Ön személyesen nyújtott-e segítséget az elmúlt hónapokban ukrajnai menekülteknek?

²⁴ Ön személyesen nyújtott-e segítséget az elmúlt hónapokban ukrajnai menekülteknek?

2. A menekültek magyarországi befogadása, a befogadás időtartama és a menekültek „érdemessége”

Az ukrajnai menekültek iránti szolidaritás egyik legáltalánosabb formája, hogy a magyar lakosság mennyiben támogatja e menekültek magyarországi befogadását, mennyiben érzi úgy, hogy rövidebb vagy hosszabb időre fontos és szükséges a háború elől menekülőknél Magyarország határain belül segítséget nyújtani. Ezen attitűdváltozók (lásd 9. ábra) általánosak abban az értelemben, hogy a kérdések megfogalmazása során a segítségnyújtás felelősét és cselekvőjét általános formában hagytuk – a menekültek „Magyarországtól” kérnek segítséget. Ezzel lehetőséget hagytunk arra, hogy a válaszadó a gyakorlatokba is átültetett személyes felelősségvállaláson túl másfajta cselekvők (és így az állam, a kormány, az önkormányzatok, segélyszervezetek stb.) szintjén is értelmezhesse a befogadást. Így kevésbé szorítottuk rá arra, hogy saját lehetőségein, cselekvésterén, az életét uraló gyakorlati kényszereken belül gondolkodjon, és szabadabb teret adtunk a támogatás szimbolikus, elvi kifejeződésének. Ez a megfogalmazás és az általános alany ugyanakkor illeszkedik a közelmúlt tapasztalataihoz, a menekültek váratlan és kiszámíthatatlan érkezéséhez. Az ukrajnai háború kitörése kész helyzet elé állította a szomszédos országokat, és azok felkészületlen – vagy éppen leépített – menekült-befogadásra szakosodott intézményeit: a háború kirobbanását követően pillanatok alatt kellett dönteni és cselekedni, a felelősség kész értelmezései és a cselekvés kész forogatókönyvei – és sok esetben formálisan kijelölt aktorok – nélkül.

Az ilyen értelemben „általános” befogadásra való hajlandóságnak ugyanakkor kíváncsiak voltunk az intenzitására, erősségére, így specifikusan rákérdeztünk a menekültek befogadásának elképzelhető időtartamára is: arra, hogy korlátozott időre, a háború idejére vagy akár még hosszabb időre szól-e e befogadási hajlandóság (lásd 9. ábra).

Harmadrészt ezt az általános cselekvőhöz rendelt befogadási ablakot nem csupán egy általánosságban megjelölt „ukrajnai menekült” kategóriára néztük meg: kíváncsiak voltunk arra, hogy vajon e befogadási hajlandóság hogyan alakul a menekültek egyes csoportjaira nézve. Az (állami és civil) szolidaritás szociológiai szakirodalmában régóta fontos téma, hogy a segítségnyújtási szándék mennyiben és hogyan függ a segítettők „érdemességétől”: a segítségre szorulóknak különféle kategóriáitól, attól, ahogy a potenciális segítők a rászorulókat osztályozzák, hozzájuk különféle értékeket, erkölcsi érdemeket rendelve a segítségre méltók vagy nem méltók különféle kategóriáiba sorolják őket.²⁵

²⁵ Ennek kvantitatív-szociológiai megalapozásához l. van Oorschot és társai munkáit, pl. van Oorschot, Wim – Roosma, Femke – Meuleman, Bart – Reeskens, Tim: *The social legitimacy of targeted welfare: Attitudes to welfare deservingness*. Edward Elgar Publishing, 2017.; az antropológiai-etnográfiai megközelítésre friss példa Streinzer, Andreas – Tosic, Jelena: *Ethnographies of Deservingness. Unpacking Ideologies of Distribution and Inequality*. New York

A segítségre méltók és nem méltók ilyen megkülönböztetéseiről, a szolidaritás eltérő formáiról és mértékéről médiatudósításokon keresztül, vagy a jótékonykodásban résztvevők személyes beszámolóiból már értesülhettünk.²⁶ Az egyes menekült-kategóriák kiválasztásánál a médianyilvánosságban megjelenő különféle menekültképekből indultunk ki: a válaszadó segítőkészségére rákérdeztünk általában az ukrainai menekültek körében, az ukrainai romák, a kárpátaljai magyarok és az Afrikából és Ázsiából származó, ukrainai diákok esetében (9. ábra).

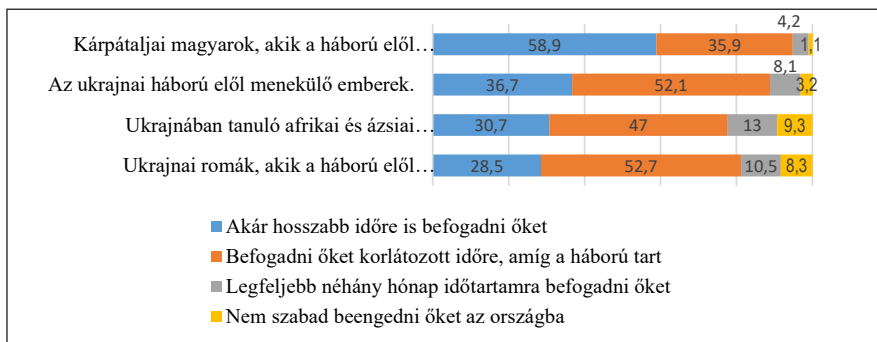
Függetlenül attól, hogy az ukrainai háború elől menekülőkhöz belül milyen menekült kategóriára kérdeztünk rá (általában az ukrainai háború elől menekülőkre, ukrainai romákra, kárpátaljai magyarokra vagy Ukrajnából menekülő afrikai vagy ázsiai diákokra), a menekültek adott csoportját a válaszadók legalább háromnegyede a háború idejére vagy még hosszabban is befogadná. A (legalább) a háború idejére való befogadás konszenzuális volta mellett ugyanakkor látványosak az egyes kategóriák megítélésének különbségei is. A kárpátaljai magyarok az egyedüli kategória, akiket a válaszadók többsége (59%-a) háborúnál hosszabb időre is befogadna – az ukrainai menekültek (általában), az ukrainai romák és az afrikai-ázsiai országokból származók esetében a válaszadók jóval kisebb hányada (sorrendben 37%-a, 28,5%-a és 31%-a) fogadná be a háborúnál hosszabban e csoportokhoz tartozókat. Az is elgondolkodtató, hogy míg a kárpátaljai magyarokat teljesen elutasítók aránya az 1000 fős mintánkban szinte láthatatlan, addig a válaszadók 8%-9%-a a háború elől menekülő ukrainai romákat és afrikai és ázsiai származókat egyáltalán nem engedné be az országba. Fontos ugyanakkor még egyszer hangsúlyozni, hogy a válaszadók jelentős többsége befogadó: a háború idejénél rövidebben vagy egyáltalán nem fogadók aránya sokkal kisebb, mint a romákat és külföldiek adott kategóriáit elutasítók aránya a magyar társadalomban korábban, az ukrainai háború kontextusán kívül.²⁷

– Oxford: Berghahn, 2022. Magyarországi kvantitatív survey-kísérletekhez lásd pl. Janky Béla: A témakeretezés hatása a menekültpolitikával kapcsolatos véleményekre. *Regio*, 2016/4. 121–139.; Koltai Júlia – Kristóf Luca – Simonovits Bori: Normák, értékek, integráció. A segítői hajlandóság társadalmi tényezői – egy kérdőíves kísérlet eredményei. In: Kovách, Imre (szerk.) *Társadalmi integráció: az egyenlőtlenségek, az együttműködés, az újraelosztás és a hatalom szerkezete a magyar társadalomban*. Budapest – Szeged: MTA TK Szociológiai Intézet – Belvedere Meridionale, 2017. 283–304.

²⁶ Cantat, Céline: The reception spectacle: on Ukrainian displacement and selective empathy at Europe's borders. *Focaalblog*, 28 June 2022. <https://www.focaalblog.com/2022/06/28/celine-cantat-the-reception-spectacle-on-ukrainian-displacement-and-selective-empathy-at-europe-borders/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 27.)

²⁷ Bernát Anikó – Simonovits Bori (eds.): *The social aspects of the 2015 migration crisis in Hungary*. Budapest: TÁRKI Social Research Institute, 2016.; Messing Vera – Ságvári Bence: „Ahogy »másokhoz« viszonyulunk, az tükrözi azt, amilyenek magunk vagyunk”. A magyarországi idegenellenesség okairól. *socio.hu*, 2016/2. 17–37.; Sik Endre – Simonovits Bori – Szeitl Blanka: Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban. *Regio*, 2016/2. 81–108.

9. ábra. Az ukrajnai menekülteknek az országba való befogadásával kapcsolatos vélekedések megoszlásai

A négy kategóriára vonatkozó attitűdöket összevonva egy összetett, kétértékű változót képeztünk. Az egyik kategóriába kerültek azok, akik nem szelektívek, vagyis egyöntetűen befogadnák – legalább a háború idejére – az ukrajnai menekülőket, függetlenül attól, hogy milyen etnikai-nemzeti csoporthoz tartoznak. A másik kategóriába azok kerültek, akik legalább egy megjelölt kategória tagjait csak rövidebb időre fogadnák, vagy egyáltalán nem engednék be őket az országba.

7. táblázat. A mindenkit befogadók a teljes mintában

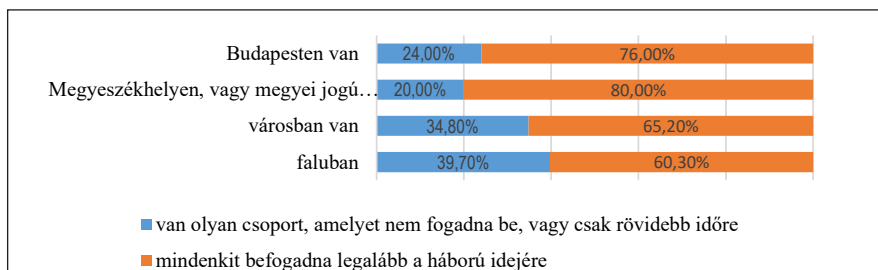
Mit kellene tenni azokkal, akik az ukrajnai háború elől menekülnek, és Magyarországtól menedéket kérnek? (bináris)	N	%
van olyan csoport, amelyet nem fogadna be, vagy csak rövidebb időre	306	31,4
mindenkit befogadna legalább a háború idejére	666	68,6
Összesen	972	100,0

2.1. Az általános befogadási szándék társadalmi jellemzői

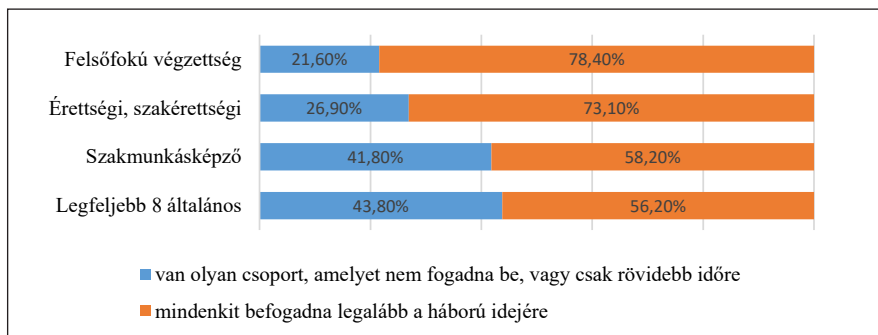
A befogadási szándék ezen összevont mértékét, hasonlóan a segítségnyújtáshoz, szocio-demográfiai, politikai és közéleti pozíciók szerint vizsgáltuk (Melléklet 2.). A Budapesten és megyeszékhelyen élők közt felülreprezentáltak a mindenkit befogadók – de a falvakban és a nem-megyeszékhely státuszú városokban is többséget alkotnak, a válaszadók 60%-a közülük kerül ki.

A mindenkit befogadók Nyugat-Magyarországon, a Dél-Alföldön, továbbá Budapesten és Pest megyében felülreprezentáltak; míg Észak-Magyarországon és Dél-Dunántúlon jelentősen alulreprezentáltak.

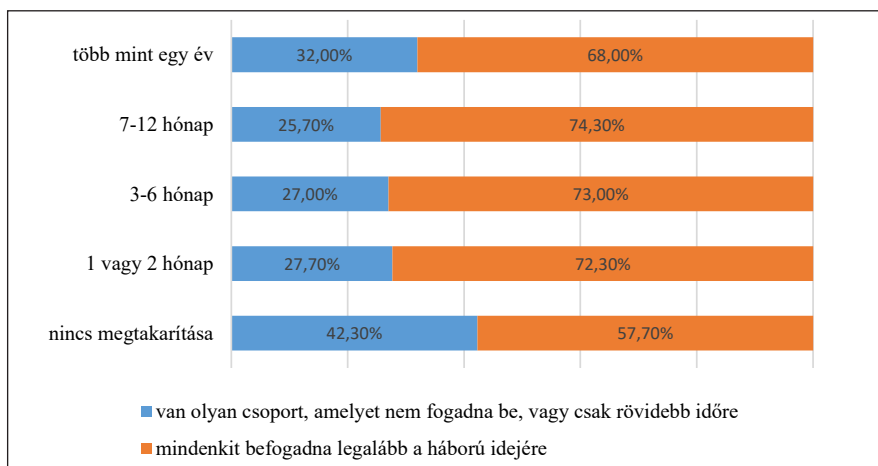
Az iskolázottsági mutatók tekintetében az érettségi bizonyul fontos határvoalnak: jóllehet az érettséggel nem rendelkező válaszadóinknak is több, mint fele mindenkit befogadna, ez az arány az érettséggel rendelkezők és felsőfokú végzettségük körében 70% felett van.

10. ábra. Az országba való befogadással kapcsolatos attitűd a lakhely típusa szerint

11. ábra. Az országba való befogadással kapcsolatos attitűd az iskolai végzettség vonatkozásában

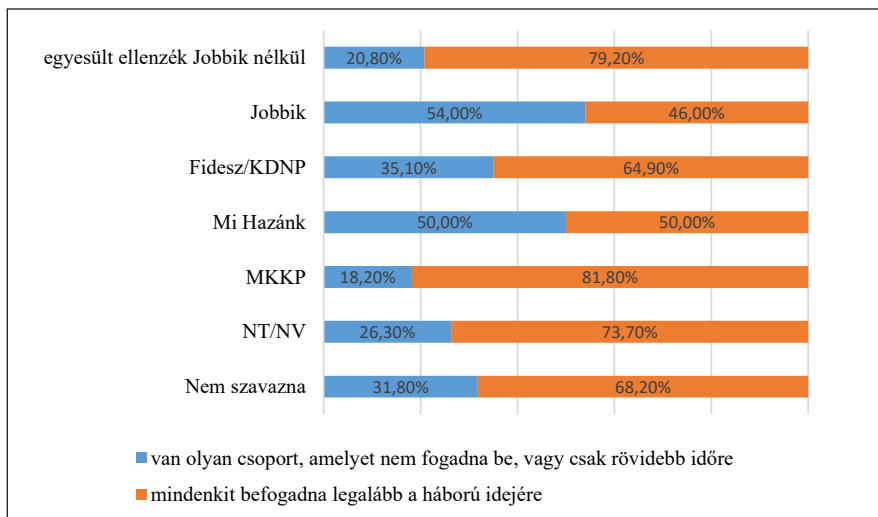
12. ábra. Az országba való befogadással kapcsolatos attitűd a megtakarítások tükrében²⁸

²⁸ Hány hónapra elegendő megtakarítása van?

Az anyagi helyzetet tekintve a megtakarítással nem rendelkezők közt a teljes mintához képest jelentősen alacsonyabb az attitűdjeik alapján mindenkit befogadók aránya (69% vs. 58%). Az anyagi helyzet és az érdemesség attitűdök kapcsolata ugyanakkor nem lineáris: míg a második legmagasabb, a harmadik és negyedik anyagi helyzet kategóriában (a 7-12, 3-6 és 1-2 hónap megtakarítással rendelkezők közt) felülreprezentáltak a mindenkit befogadók (74%, 73%, 72%), addig a legjobb anyagi helyzetűek (a legalább egy év megtakarítással rendelkezők) a mintaátlaggal megegyező mértékben befogadók.

A foglalkozási ágazatokat tekintve adataink szerint az egészségügyhöz és a kereskedelemhez kötődő válaszadók közt a legmagasabb, míg a mezőgazdasághoz, a turizmushoz-vendéglátáshoz és meglepő módon a szociális szakmákhoz kötődők közt a legalacsonyabb a mindenkit befogadók aránya (bár a legutóbbi kategóriában nagyon alacsony a mintaelemszám).

A politikai pártpreferenciák mentén vizsgálva a befogadás mintázatait azt találjuk, hogy a Jobbik nélküli ellenzék, és az MKKP támogatói közt a legmagasabb a mindenkit befogadók aránya (kb. 80%); a Fidesz/KDNP támogatói közt a mintaátlagnál valamivel alacsonyabb (65%); a mintaátlagnál radikálisan alacsonyabb, 46%-50% a Jobbik és a Mi Hazánk támogatói közt (13. ábra).

13. ábra. Az országba való befogadással kapcsolatos attitűd a politikai pártpreferenciák tükrében

Miközben a háborút megelőző civil aktivitás, valamint a 2015-ös segítségbe bevonódás szerint is különböztek a befogadás mintázatai (lásd Melléklet 2.), addig érdekes, hogy a vallásosság szerint nem találtunk kétdimenziós kapcsolatot: a nem

vallásosak, a maguk módján vallásosak, és az egyház tanításait követő vallásosak közt nagyon hasonlóan alakult a mindenkit befogadók aránya.

A háborúval, azon belül a háború kirobbantásával kapcsolatos attitűdök szerint is kíváncsiak voltunk a mindenkit befogadók arányának különbségeire. Eredményeink szerint a mindenkit befogadók aránya azok körében magasabb, akik Vlagyimir Putyint nagymértékben felelősnek tartják, valamint akik Volodimir Zelenszkijt és az ukrán kormányt, és akik az USA-t és NATO-t legfeljebb kismértékben tartják felelősnek.

3. A segítségnyújtás és a befogadó attitűdök többdimenziós modelljei

A segítségnyújtásban való részvétel és az általános befogadási szándék mögött rejlő többdimenziós struktúrát is megvizsgáltuk bináris logisztikus regresszió segítségével. A regressziós modellek alkalmasak arra, hogy egyes feltételezett háttérváltozók hatását a többi háttérváltozó hatása nélkül, azokat kiszűrve mutassák meg.

A kétváltozós leíró összefüggésekben már használt háttérváltozók három csoportját, az (1) szociodemográfiai és szocioökonómiai változókat (nem, korcsoport, településtípus, régió, iskolai végzettség, anyagi helyzet, foglalkozási ágazat, szubjektív társadalmi helyzet); a (2) politikai- és civil-részvétel (politikai pártpreferenciák, civil kötődés a háború előtt, menekültek segítése korábban) és a vallásosság változókat, valamint (3) a háború felelőseinek megítélését mérő változókat egyszerre vontuk be a modellekbe, azonos módon mindkét függő változó esetében. (8. táblázat)

A segítségnyújtásban való személyes részvételre vonatkozó logisztikus regressziós modell többnyire tükrözi a kétdimenziós összefüggéseket – vagyis az egyes háttérváltozók önmagukban, a többi hatását kiszűrve is hasonló mintázatot alkotnak a segítségnyújtással, mint a nyers háttérváltozók. A nem, a korcsoport, az iskolai végzettség, a politikai pártpreferenciák és a korábbi 2015-ös segítségnyújtásban való részvétel hasonlóképpen függ össze a segítséssel, mint a keresztátlák esetén. Az ágazat hatása szignifikáns marad, bár kissé módosul. A vallásosság esetében pedig azt látjuk, hogy bár az egyház tanításait követők a többdimenziós modellben is jobban bevonódnak a segítségbe, mint a nem vallásosak, ez a különbség tendenciaszerű, 0,05-ös szinten nem szignifikáns.

Az általános befogadás attitűdök regressziós modelljében azt látjuk, hogy a településtípus, az iskolázottság, az anyagi helyzet, valamint a háború felelőseiről alkotott elképzelések hatása megmarad, és hasonló mintát rajzol ki, mint a kétdimenziós összefüggések esetében.

A politikai pártpreferenciák esetében a Jobbik szimpatizánsainak alacsonyabb aktivitása és befogadási hajlandósága az ellenzék többi szereplőjéhez képest a többdimenziós modellben is megmarad. Ugyanakkor érdekes, hogy a befogadási hajlandóságban mutatkozó különbség a Fidesz/KDNP, valamint a Mi Hazánk esetében

(a Jobbik nélküli ellenzékhez képest) eltűnik – valószínűleg a modellben szintén szereplő háborús felelősségtulajdonítás változó veszi át és hordozza ezt a hatást. Vagyis a menekültek általános befogadásának szándéka annál alacsonyabb, minél inkább felmenti a válaszó Vlagyimir Putyint, és minél inkább hibáztatja az ukrán kormányt és a transzatlanti katonai szereplőket. Ez az összefüggés az egyes párt-támogatói csoportokon belül általánosan érvényes, és ezen a hatáson a Jobbik-preferencia tud módosítani, a FIDESZ/KDNP vagy Mi Hazánk preferencia már nem.

A második, attitűdökről szóló modellben szembevetendő, hogy a foglalkozási ágazat és a vallásosság a többváltozós modellekben sem mutat szoros kapcsolatot a befogadási hajlandósággal, a kétdimenziós keresztáblákhoz hasonlóan. A 2015-ös részvétel (vagy annak emléke) és a civil aktivitás hatása pedig eltűnik a többváltozós modellben – a többi változón keresztül érvényesül valószínűleg ezek hatása.

8. táblázat. A segítség és a nem-szelektív befogadási hajlandóság logisztikus regressziós modelljei

	Cselekvés: segített vs. nem segített				Attitűd: mindenkit befogadni vs. van olyan, akit nem		
	Exp(B)	95% CI			Exp(B)	95% CI	
<i>Neme (Ref: férfi)</i>	1,87	1,32	2,64	**	0,88	0,61	1,27
<i>Korcsoport (Ref: 65+)</i>							
18-29 éves	0,91	0,51	1,63		0,60	0,33	1,10 *
30-39 éves	1,18	0,66	2,10		0,90	0,49	1,64
40-49 éves	0,83	0,49	1,41		0,64	0,37	1,10
50-64 éves	1,98	1,20	3,27	**	1,08	0,63	1,87
<i>Lakhely (Ref: falu)</i>							
Budapest	1,05	0,54	2,06		1,36	0,68	2,71
megyeszékhely, megyei jogú város	1,08	0,64	1,81		1,77	1,01	3,08 *
egyéb város	0,91	0,58	1,42		1,05	0,68	1,62
<i>Régió (Ref: Budapest, Pest megye)</i>							
Nyugat-Magyarország	2,36	1,09	5,11	*	1,63	0,72	3,70
Közép-Dunántúl	0,81	0,39	1,69		1,02	0,49	2,15
Észak-Magyarország	1,04	0,53	2,04		1,11	0,57	2,18
Észak-Alföld	1,41	0,75	2,66		1,10	0,59	2,06
Dél-Alföld	0,96	0,49	1,89		1,98	0,99	3,96 *
Dél-Dunántúl	1,49	0,74	3,01		1,21	0,59	2,47
<i>Végzettség (Ref: felsőfokú)</i>							
legfeljebb 8 általános	0,34	0,17	0,70	**	0,50	0,23	1,07 *
szakmunkásképző	0,23	0,13	0,41	**	0,48	0,27	0,85 *
érettségi, szakérettségi	0,76	0,49	1,19		0,77	0,47	1,27

	Cselekvés: segített vs. nem segített			Attitűd: mindenkit befogadni vs. van olyan, akit nem			
<i>Megtakarítások (Ref: több mint egy évre elegendő)</i>							
nincs megtakarítása	1,06	0,56	2,02	1,32	0,70	2,50	
1 vagy 2 hónapra elegendő	1,19	0,66	2,15	2,04	1,11	3,77 *	
3-6 hónapra elegendő	1,45	0,82	2,57	1,53	0,85	2,74	
7-12 hónapra elegendő	1,18	0,61	2,26	1,73	0,87	3,44	
<i>Ágazat (Ref: egészségügy)</i>							
oktatás	0,31	0,12	0,76	*	0,53	0,21	1,35
szociális szakma	1,35	0,41	4,47		0,58	0,19	1,76
kereskedelem	0,55	0,24	1,28		1,66	0,65	4,22
turizmus, vendéglátás	0,35	0,12	1,04	*	0,66	0,22	1,96
szolgáltatás	0,54	0,24	1,18		0,82	0,35	1,88
ipar	0,53	0,25	1,14		1,12	0,50	2,49
mezőgazdaság	0,37	0,14	0,99	*	0,68	0,27	1,73
egyik sem	0,41	0,20	0,84	*	0,89	0,42	1,91
<i>Pártpreferencia (Ref: Jobbik nélküli ellenzék)</i>							
Jobbik	0,36	0,14	0,95	*	0,29	0,12	0,70 **
Fidesz/KDNP	1,24	0,71	2,14		0,98	0,54	1,79
Mi Hazánk	0,41	0,16	1,07	*	0,61	0,26	1,43
Kétfarkú Kutya Párt	0,92	0,46	1,85		1,52	0,65	3,52
Egyéb párt	1,16	0,62	2,17		1,31	0,61	2,81
Nem szavazna	0,40	0,20	0,81	*	0,88	0,43	1,79
Hátrányos helyzetű csoport tagja-e	0,75	0,46	1,21		1,09	0,65	1,83
<i>Vallásosság (Ref: nem vallásos)</i>							
nem tudja megmondani, vallásos-e	0,42	0,18	1,00	*	0,87	0,38	1,99
vallásos a maga módján	1,04	0,68	1,58		1,16	0,75	1,79
az egyház tanításait követi	1,59	0,92	2,76	*	1,59	0,88	2,88
<i>2015-ben segítette-e a menekülteket (Ref: igen)</i>							
civil kötődés a háború előtt (Ref: volt)	0,31	0,19	0,51	**	0,61	0,35	1,07 *
a háború kitörésének felelőssége főkomponens ²⁹	0,92	0,74	1,13		1,53	1,23	1,90 **
Constant	14,16				6,05		

*p<0,05; **p<0,01

²⁹ A változó magas értékei azt jelzik, hogy a válaszadó szerint Vlagyimir Putyin, Oroszország elnöke nagymértékben felelős, Zelenskij ukrán elnök és kormánya, illetve az USA és a NATO kismértékben vagy nem felelős a háború kirobbanásáért, míg negatív értékei épp fordítva, az ukrán politikai vezetés és a nyugati szövetségi rendszer nagyfokú és az orosz elnök kismértékű felelősségét mutatja.

Tanulságos a segítségben való részvétel cselekvésmo­delljét, valamint az attitűdöket, vagyis az általános, társadalmi- és ország­szinten értelmezett és a menekültek között nem válogató befogadási hajlandóságot, a szolidaritás e kétféle mércéjét, azok háttértényezőit összehasonlítani. Az iskolai végzettség mind az attitűdök, mind pedig a cselekvések szintjén központi jelentőségű: az érettségi megszerzése, valamint a felsőfokú képzésben való részvétel jelentősen növeli a szolidaritás mindkét formáját. A pártkötődés (a pártválasztás preferenciája) a másik olyan tényező, amely mind a befogadási hajlandóságot, mind pedig a segítségben való részvételt jelentősen befolyásolja.

A segítségnyújtás és a befogadás háttértényezőit összevetve látványos, hogy míg az általános befogadásra vonatkozó attitűdök szintjén nem találunk nemi különbségeket, a cselekvésekben, a gyakorlat szintjén a nők sokkal nagyobb eséllyel vonódnak be – a nemi szerepek és intézményes segítői normák a segítő cselekvésekben erős különbségeket mutatnak, a társadalmi-ország szintű befogadás elképzeléseire viszont nem terjednek ki.

Érdekes az is, hogy a településtípus és az anyagi helyzet (nem-lineáris) kapcsolatban áll a befogadó attitűdökkel – viszont a cselekvésekkel sem kétdimenziós, sem többdimenziós kapcsolatot nem találtunk. Hasonlóan látványos az ukrainai háborúra vonatkozó elképzelések jelentőségének különbsége: míg Vlagyimir Putyin felelősségének hangsúlyozása, és az ukrán és nyugat-európai politikai aktorok felelősségének megkérdőjelezése nagyon erősen növeli a menekültek általános befogadásának szándékát, a segítő cselekvésekkel ez az attitűdváltozó nem mutat kapcsolatot.

Végezetül szintén szembe­vetendő az általános befogadás attitűdjeit a segítségnyújtással összevetve, hogy a vallásosság és a foglalkozási ágazat a cselekvésekkel kapcsolatban áll, az általános befogadási hajlandósággal viszont nem – látványos bizonyítéka lehet ez az eredmény (a nemi különbségek mellett) a nem-reflektált, intézményes gyakorlatok és cselekvések, valamint a network-hatások jelentőségének.

4. A menekültek percepciója és a hozzájuk kapcsolt értelmezések: humanitarizmus, gazdasági haszon, veszély, politikai kritika

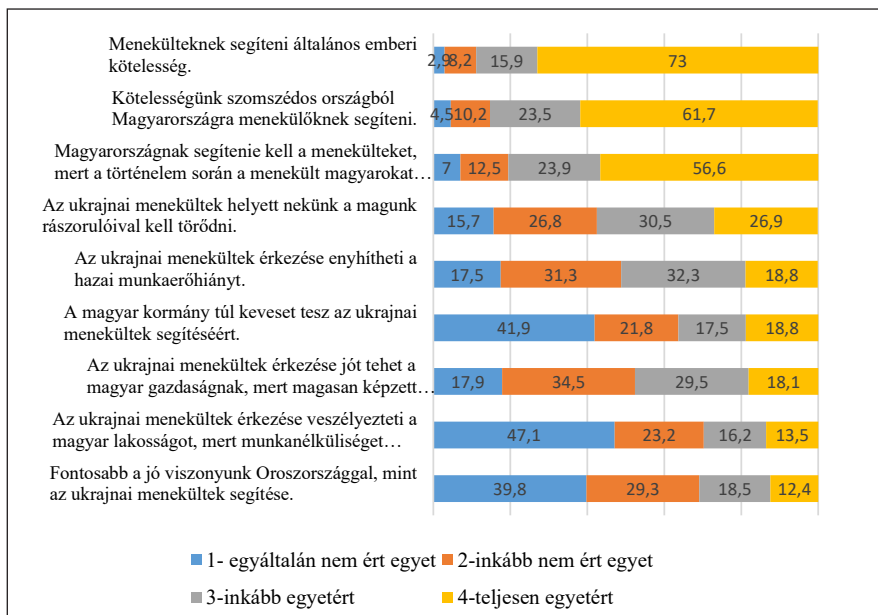
Az ukrainai menekültekről alkotott elképzeléseket nyolc olyan állítás segítségével vizsgáltuk, amelyek a magyarországi nyilvánosság média- és politikai diskurzusában előfordulnak, vagy korábbi kutatások³⁰ és a jelenlegi helyzetre vonatkozó

³⁰ Bernáth Gábor - Messing Vera.: Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei. *Médiakutató*, 2015/16. 7–17.; Zakariás, 2016.; Feischmidt Margit – Zakariás Ildikó: Politics of Care and Compassion: Civic Help for Refugees and Its Political Implications in Hungary – A Mixed-Methods Approach. In: Feischmidt, Margit – Pries, Ludger – Cantat, Celine (eds.) *Refugee Protection and Civil Society in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan, 2019. 59–99.

kvalitatív tereptapasztalataink alapján a hétköznapi emberek megfogalmazzák. Ezeket az állításokat a humanitarizmus, a földrajzi közelség és szomszédsági felelősség, a munkaerőpiaci beilleszkedés, a történelmi emlékezet és az abból adódó kölcsönös felelősség, az Oroszországgal való külpolitikai kapcsolat, a jóléti szovinizmus és a kormány menekültpolitikájának kritikája témáiban foglalmaztuk meg (14. ábra), és a teljes mintában lekérdeztük.

Válaszadóink legalább 80%-ban inkább vagy teljesen egyetértettek a humanitárius és szomszédsági kötelességek, valamint a kölcsönös történelmi felelősség morális elveivel; 57%-uk ugyanakkor a „saját” rászorulóknak prioritásának – a szakirodalomban a jóléti szovinizmushoz sorolt – szempontjával is. A válaszadók jelentős többsége a kormány menekülteket támogató tevékenységét elégségesnek értékeli, mindössze 36%-uk fogalmazott meg kritikát a politikával kapcsolatban.

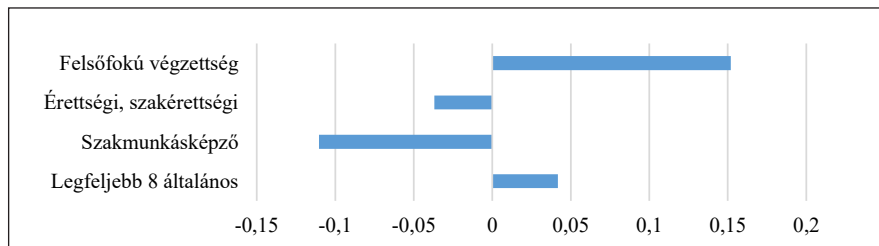
A válaszadók nagyjából fele gondolja, hogy Magyarország számára a menekültek érkezése gazdasági-munkaerőpiaci előny, a másik fele viszont ezzel nem ért egyet. A két feltevés, hogy a menekültek érkezése a magyarországi lakosok munkáját veszélyeztetné, illetve hogy fontosabb az Oroszországgal való jó viszony (amely azt a feltevést tükrözi, mely szerint Oroszország kormánya rosszálná az általa megtámadott emberek befogadását) a válaszadóink 30%-ának egyetértését váltotta ki.

14. ábra. A menekültek percepciója

Kíváncsiak voltunk arra, hogy e nyolc álláspont milyen struktúrába rendeződik: mely vélemények járnak inkább együtt, és melyek azok, amelyek egymással kevésbé szorosan kapcsolódnak össze. Exploratív faktorelemzéssel azt találtuk, hogy a menekültekre irányuló általános humanitárius, szomszédsági és történelmi felelősség egyetlen dimenzióba rendeződik – ezt humanitárius dimenzióknak neveztük el. A munkaerőhiány enyhítése és az ukrajnai menekültek magas képzettsége együtt alkotják a munkaerőpiaci-gazdasági haszon dimenzióját. A menekültekhez kapcsolt veszélyek feltételezése: az általuk potenciálisan okozott munkanélküliség, a saját rászorulókat háttérbe szorítása miatti aggodalom és az orosz kormánnyal való jó viszony fontossága, akár a menekültek támogatásának árán, alkotja a harmadik dimenziót. A magyar kormány ukrajnai menekültekkel kapcsolatos tevékenysége és politikája nem illeszkedett a faktorstruktúrába, így azt külön elemeztük.

E négy dimenziót megvizsgáltuk a strukturális háttértényezőkkel való összefüggésükben. (Melléklet 3., Melléklet 4., Melléklet 5., illetve Melléklet 6) A humanitarizmus értékeivel való azonosulás az 50 év fölöttiek és még inkább a 65 fölöttiek körében a legerősebb. (Melléklet 3.) Az iskolázottsággal nem-lineáris a kapcsolat: legerősebb a felsőfokú végzettségűek, valamint a legfeljebb 8 általánost végzettek között.

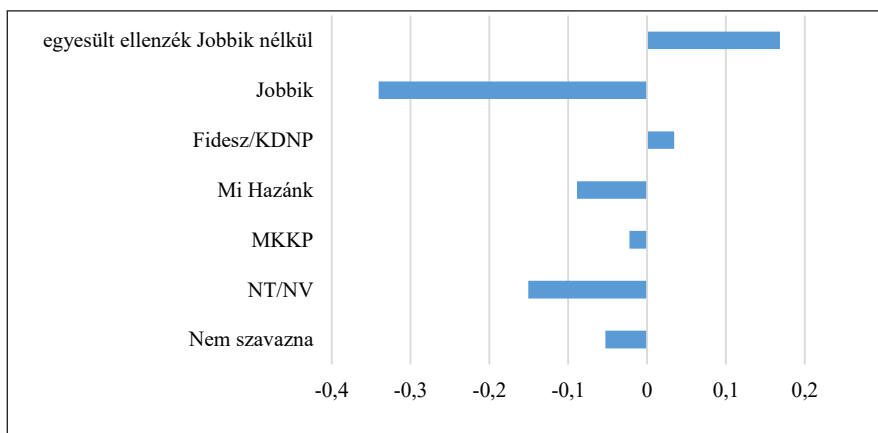

15. ábra. A humanitarizmus faktor az iskolai végzettség vonatkozásában – átlagok, ANOVA

Az anyagi helyzetet tekintve szintén nem lineáris a kapcsolat: legmagasabb a humanitárius kötelességérzet a 7-12 hónap megtakarítással rendelkezők között, míg a leggyengébb a legrosszabb és legjobb anyagi helyzetűek körében. A válaszadó munkaerőpiaci helyzete és azon belül a foglalkozási ágazatot tekintve az oktatásban messze a legmagasabb a humanitárius kötelességgel való egyetértés, jelentősen alacsonyabb az egészségügyi és szociális szakmához kapcsolódók között, a szolgáltatások és a kereskedelem területén; legalacsonyabb pedig – az ipari és mezőgazdasági területnél is alacsonyabb – a turizmus-vendéglátási szektorhoz kapcsolódó válaszadók között. A pártpolitikai szimpátiák alapján azt látjuk, hogy a Jobbik nélküli baloldali-liberális ellenzék jelentősen kiemelkedik a mezőnyből a humanitárius értékek tekintetében; a Fideszt, az MKKP-t támogatók, valamint a nem válaszolók

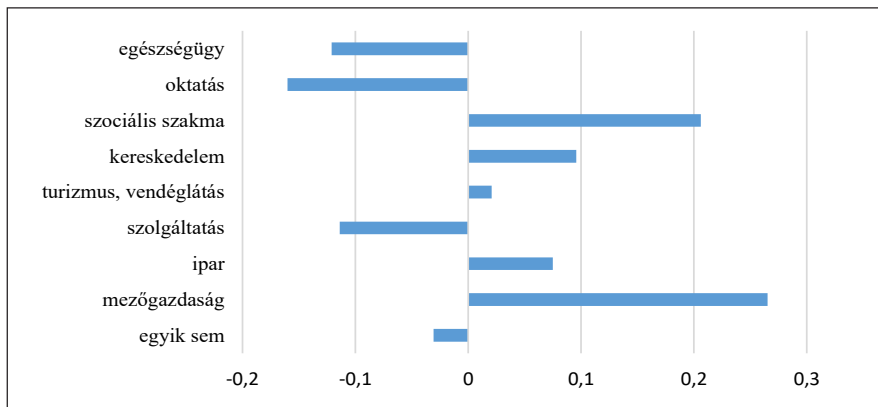
és nem szavazók a mintaátlagot közelítik; míg a Jobbik és a Mi Hazánk támogatói az átlagnál sokkal kevésbé azonosulnak a humanitárius értékekkel. A vallásosság és a humanitarizmus között nem találtunk szignifikáns összefüggést.

A munkaerőpiaci-gazdasági haszon értelmezéssel az idősek, a Budapesten és megyeszékhelyen élők, az egyedül élők, az érettségivel nem rendelkezők és a kizárólag a jótékonykodás keretében segítők azonosultak leginkább (a fizetett munka keretében is segítők a nem-segítőknél is kevésbé értettek egyet a menekültek gazdasági hasznosságával). (Melléklet 4.) A pártpreferenciákat tekintve a Jobbik nélküli ellenzék tekint leginkább gazdasági nyereségként az ukrainai menekültekre, a Fidesz/KDNP, az MKKP és a Mi Hazánk a teljes mintaátlaghoz áll közel; míg a Jobbik támogatói értenek egyet a legkevésbé ezzel az elképzeléssel.

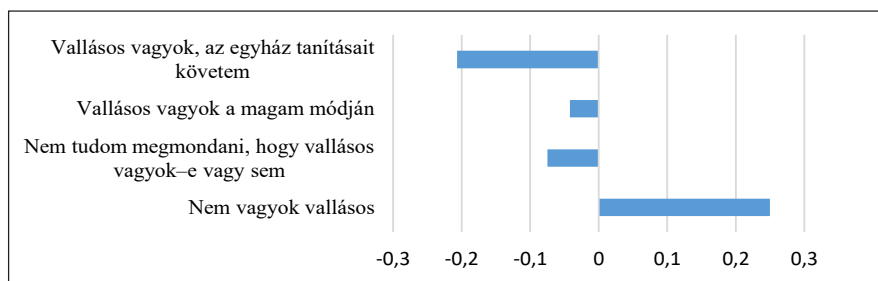
16. ábra. A munkaerőpiaci-gazdasági haszon értelmezés a pártpreferenciák tükrében – átlagok, ANOVA

Az ukrán menekültekhez kapcsolódó veszélyérzékelés (a „saját” rászorulók, a potenciális munkaerőpiaci verseny és az orosz külkapcsolatok miatti aggodalom) is különbözőképpen oszlik meg néhány strukturális változó mentén. A nők, a nem-megyeszékhely városban és faluban élők, az érettségivel nem rendelkezők, a legfeljebb 2 hónap megtakarítással rendelkezők, és az Észak-Magyarországon, Észak-Alföldön, Közép-és Dél-Dunántúlon élők közt magasabb. (Melléklet 5.) Szintén az átlagnál jóval magasabb veszélyérzékelés jellemzi a szociális szektorhoz és a mezőgazdasághoz kötődőket, alacsonyabb az oktatáshoz, egészségügyhöz és szolgáltatásokhoz kötődőket.

17. ábra. A veszélyérzékelés a munkaágazat szerint – átlagok, ANOVA

A kormány ukrajnai menekültekre irányuló támogatását túl kevésnek tartják a mintaátlaghoz képest a 30 év alattiak és az 50 év fölöttiek, a budapesti válaszadók, a legalább 6 fős háztartásokban élők. (Melléklet 6.). A kormány menekültpolitikájával kapcsolatos elégedetlenség a legfeljebb 8 általánossal rendelkezők körében a legerősebb, ennél jelentősen kisebb, bár a mintaátlagot meghaladja a felsőfokúak által gyakorolt kormánykritika. Pártpreferenciák szerint a kritika az elvárt módon alakul: legerősebb a Jobbik nélküli ellenzék és az MKKP támogatói közt, a mintaátlaghoz közeli a Jobbik támogatói és a válaszmegtagadók és szavazástól elfordulók közt, és az átlagnál jelentősen kisebb a Fidesz/KDNP és a Mi Hazánk támogatói között. A nem vallásosak a leginkább kritikusak a kormány menekültpolitikájával szemben, a maguk módján vallásosak közt a mintaátlaghoz közeli a kritika szintje, az egyház tanításait követők közt pedig a legalacsonyabb a kritika megfogalmazódása.

18. ábra. A kormány ukrajnai menekültekre irányuló támogatásának kritikája a vallásosság tükrében – átlagok, ANOVA

Variancia-elemzéssel megnéztük, hogy a különféle értelmezések hogyan függenek össze a szolidaritás cselekvésszerű és attitűdbeli formáival. (9. táblázat és 10. táblázat)

9. táblázat. Értelmezések és segítségnyújtás

<i>segítségnyújtás</i>	<i>nem segített</i>			<i>segített</i>				
	<i>Átlag</i>	<i>N</i>	<i>Szórás</i>	<i>Átlag</i>	<i>N</i>	<i>Szórás</i>	<i>Eta</i>	
humanitarizmus faktor	-0,07	523	0,90	0,11	346	0,72	0,106	**
munkaerőpiaci nyereség faktor	-0,04	523	0,81	0,07	346	0,81	0,068	*
veszély faktor	0,12	523	0,79	-0,19	346	0,70	0,194	**
A magyar kormány túl keveset tesz az ukrajnai menekültek segítéséért.	0,03	574	1,00	-0,03	391	1,00	0,030	

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

10. táblázat. Értelmezések és befogadó attitűdök

<i>Mit kellene tenni azokkal, akik az ukrajnai háború elől menekülnek, és Magyarországtól menedéket kérnek?, bináris</i>	<i>Van olyan csoport, amelyet nem fogadna be, vagy csak rövidebb időre</i>			<i>Mindenkit befogadna legalább a háború idejére</i>				
	<i>Átlag</i>	<i>N</i>	<i>Szórás</i>	<i>Átlag</i>	<i>N</i>	<i>Szórás</i>	<i>Eta</i>	
humanitarizmus faktor	-0,41	258	0,99	0,18	595	0,69	,327	**
munkaerőpiaci nyereség faktor	-0,24	258	0,82	0,10	595	0,80	,192	**
veszély faktor	0,35	258	0,74	-0,16	595	0,74	,302	**
A magyar kormány túl keveset tesz az ukrajnai menekültek segítéséért.	-0,16	296	0,97	0,07	648	1,01	,109	**

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

A legerősebb a kapcsolat (Eta: 0,3) a befogadó attitűd és a humanitarizmus, valamint (negatív irányban) a befogadó attitűd és a veszélyérzékelés között; e befogadási hajlandóság ugyanakkor gyengébben kapcsolódik össze a munkaerő-mint-haszon attitűddel (Eta: 0,2), valamint a kormány erőfeszítéseit keveselő attitűdváltozóval (Eta: 0,11). Ami a gyakorlati segítségnyújtásban való részvételt illeti, e változó is a humanitarizmussal és (negatíván) a veszélyérzékeléssel kapcsolódik össze legerősebben (Eta: 0,1; Eta: 0,2), gyengébben a munkaerő-mint-haszon értelmezéssel, és egyáltalán nem függ össze a kormány erőfeszítéseire vonatkozó, azokat keveselő kritikai attitűd mértékével.

Összefoglalás, diszkusszió, az elemzés korlátai

Kutatásunkban az ukrainai menekülteket támogató önkéntes segítségnyújtást vizsgáltuk a magyar felnőtt lakosság körében, ezen belül a segítség gyakorlatait és a hozzá kapcsolódó attitűdöket, valamint az ukrainai menekültekről alkotott tágabb elképzeléseket. A kvantitatív survey módszertannal 1000 fős reprezentatív mintán készült lakossági felmérésünk alapján állítjuk, hogy a lakosság széles rétegei bevonódtak a segítségnyújtásba, a hibahatárokat is figyelembe véve akár 36%-44%-a.

A segítségnyújtás többféle formát öltött. Leggyakoribb a pénzbeli vagy a természetbeni adományozás (30%), a második leggyakoribb az önkéntes munka (7%); a szállásadás, munkakeresés és a segítség egyéb módjai 5%-nál kevesebb válaszadót érintettek. A felmérés idején, 2022 júniusában válaszadóinknak mindössze 4%-a számolt be arról, hogy a segítségnyújtásért vagy annak egy részéért fizetést is kapott.

Az ukrainai háború elől menekülők iránti szolidaritás egy másik vonatkozását is vizsgáltuk: egy általános társadalmi szintű befogadási hajlandóságot, amely legalább az ukrainai háború idejére származási-etnikai háttértől függetlenül mindenkinek menedéket adna Magyarországon. Ezen általános befogadási szándékról válaszadóink 69%-a számolt be, a többiek esetében a befogadási szándék vagy rövidebb távra szól, vagy szelektív, vagyis csak bizonyos menekült-csoportokra vonatkozik. Négy ilyen csoportot határoztunk meg, a magyarországi médiában az adott időszakban tematizált menekültképre építve: az ukrainai menekültek általában, a kárpátaljai magyarok, az ukrainai romák, valamint az ázsiai és afrikai diákok.³¹

E szelektivitás kapcsán fontos eredmény, hogy függetlenül attól, hogy az ukrainai háború elől menekülőkhöz belül milyen menekültkategorióra kérdeztünk rá (általában az ukrainai háború elől menekülőkre, vagy specifikusabban az ukrainai romákra, kárpátaljai magyarokra vagy Ukrajnából menekülő afrikai vagy ázsiai diákokra), a menekültek adott csoportját a válaszadók legalább háromnegyede a háború idejére vagy még hosszabban is befogadná. E konszenzus mellett ugyanakkor látványosak az egyes kategóriák megítélésének különbségei is. A kárpátaljai magyarok az egyedüli kategória, akiket a válaszadók többsége (59%-a) a háborúnál hosszabb időre is befogadna; az ukrainai menekültek (általában), az ukrainai romák és az afrikai-ázsiai országokból származók esetében ez az arány 30-40% körüli; míg a válaszadók 8%-9%-a a háború elől menekülő ukrainai romákat és afrikai és ázsiai származásúakat egyáltalán nem engedné be az országba.

Felmérésünk megerősíti azt a médiából és a gyakorlatból ismert jelenséget, hogy a menekültek ellátása hatalmas mértékben hárul az egyébként is leterhelt gondoskodási szektorra: a segítők jelentős részben a közszférából (egészségügy, oktatás, szociális szféra), az állami és önkormányzati szférából kerülnek ki. Ezzel

³¹ Noyoo et al, 2022.; Eredics et al. 2022.

összefüggésben a segítségnyújtás nemi egyenlőtlenségei is figyelemre méltóak: a nők nagyságrendileg másfélszer nagyobb arányban vettek részt a segítségben a férfiaknál.

Érdekes eredmény, hogy a szolidáris attitűdök általunk kiemelten vizsgált formája (az általános befogadási szándék) tekintetében sem szektoriális, sem nemi egyenlőtlenségek nem mutatkoztak. Ez arra utalhat, hogy miközben az általános befogadási szándék viszonylag általános és egyenletesen oszlik meg a társadalomban, ez a befogadási szándék nemi és intézményi habitusok és intézményi normák és infrastruktúra szűrőin keresztül fordítható át cselekvésekbe. A nők közt, valamint a közszféra különféle pozícióiban adottak az olyan gyakorlatok, a közösségi hálózatok és a normák, amelyek a szolidaritást kifejezhetővé, megtehetővé teszik. A segítségnyújtás nemek szerinti és foglalkozási egyenlőtlenségei nem változtak a 2015 utáni időszakhoz képest, amelyet korábban is a szociális szférában dolgozók, illetve a nők hangsúlyosabb jelenléte, valamint az önkéntesség jellemezett.³²

A jótékonyagra, önkéntességre, humanitarizmusra vonatkozó szakirodalom régóta rámutat arra, hogy az iskolai végzettség központi jelentőségű az e tevékenységekbe való bevonódásban – ezt az állítást a kutatásunk is megerősíti. A szolidáris attitűdök és a segítségnyújtás gyakorlatai jelentősen támaszkodnak az oktatásra, az érettségi vagy felsőfokú diploma megszerzése során szerzett kulturális tőkére, amelynek során a fiatalok a szolidaritás, az empátia, a felelősség különféle specifikus elképzeléseit, érzéseit és gyakorlatait megtanulják és magukévá teszik.³³

Eredményeink szerint az anyagi helyzet különbségei elsősorban az általános befogadási attitűdökben jelennek meg: a középső anyagi helyzet kategóriáiban magasabbak, a legalsóban és a legfelsőben kisebb az általános befogadási hajlandóság. Érdekes módon ugyanakkor ezek az attitűdbeli különbségek a segítségnyújtásban kevésbé tükröződnek, az anyagi helyzet szerinti különbség nem szignifikáns. Ennek oka lehet, többek között, a segítség alacsony belépési küszöbe: az adománypontok és az önkéntes kezdeményezések sűrű jelenléte a magyar társadalom különféle szinterein, és a kisléptékű adományozás számos csatornája (például egy néhány száz forint adományt jelentő telefonhívással) a legrosszabb anyagi helyzetűeknek is lehetővé tették, hogy bekapcsolódjanak a segítségbe.

Az iskolázottság mellett a pártpolitikai preferencia az a strukturális változó, amely az általános befogadás attitűdökkel és a gyakorlati segítségnyújtással is hasonlóképpen kapcsolódott össze. A segítségnyújtás esetében a Jobbik nélküli ellenzék, a Magyar Kétfarkú Kutya Párt és a Fidesz/KDNP támogatói átlagon felül aktívak, míg a Jobbik és a Mi Hazánk támogatói az átlagnál jelentősen kevésbé vonódtak be. Az általános befogadás attitűdök esetében pedig azt látjuk, hogy a Jobbik nélküli ellenzék és a MKKP támogatói átlagon felüli arányban befogadóak,

³² Feischmidt – Zakariás, 2019.

³³ Musick, Mark – Wilson, John: *Volunteers: A Social Profile*. Indianapolis: Indiana University Press, 2008.

a Fidesz/KDNP az átlagnál kicsit alacsonyabb, míg a Jobbik és a Mi Hazánk támogatói az átlagnál jelentősen alacsonyabb befogadási hajlandóságról számolnak be. Bár a téma külön elemzést érdemel, néhány általánosabb kérdést, illetve hipotézist itt is megfogalmazhatunk:

(1) A Jobbik támogatóinak átlagon aluli szolidaritása arra utal, hogy a Jobbik „néppártosodása”, amelyre a párt az utóbbi években tett kísérletet, a menekültek befogadásának, vagy inkább elutasításának 2015-óta folyamatosan erősített köznap elképzeléseit nem tudta felülírni.

(2) Hatalmas különbség rajzolódik ki a Mi Hazánk és a Fidesz/KDNP támogatóinak szolidaritása között, mind az általános befogadás, mind pedig a segítségnyújtás tekintetében. Miközben a kormánypárti kommunikáció inkább támogató az ukrainai menekültekkel, a Mi Hazánk sokkal kevésbé. Másrészt e párt esetében az oroszországi perspektíva nyilvános hangoztatása is hangsúlyosabb – mivel adataink szerint a háborús narratívák, vagyis a háború felelőseinek a megjelölése nagyon erősen összefügg az általános befogadási hajlandósággal, ez is magyarázhatja a Mi Hazánk támogatói közt a nagyobb elutasítást.

(3) A regressziós modell alapján azt is látjuk, hogy nem csupán a Mi Hazánknak a Fidesz/KDNP-hez viszonyított lemaradását magyarázhatják a háborús narratívák és a háború felelőseinek kijelölése, hanem a Fidesz/KDNP és a Jobbik nélküli elenzék befogadási hajlandósága közti különbségeket is.

(4) Érdekes, hogy míg a Fidesz/KDNP támogatói az átlagnál kissé kevésbé befogadóak az attitűdjeik tekintetében, a segítségnyújtásba bevonódásuk átlagon felüli. Vizsgálni kellene ezzel kapcsolatban a szelektivitás szerepét: a kárpátaljai magyarok iránti szolidaritás valószínűleg nagy arányban csatornázza be e párttámogatókat a segítségnyújtásba, míg az elutasítás a menekültek egyes csoportjaival szemben megakadályozza az univerzális társadalmi szintű befogadás szándékát.

A háború előtti civil részvétel a kétváltozós elemzések szintjén pozitívan hat a segítségnyújtásra – a korábbi civil kötődéssel rendelkezők inkább segítenek –, illetve a mindenkit befogadó attitűdöt is erősíti. A menekültek befogadásának értelmezéseit tekintve pedig a veszélyérzetet csökkenti. A vallásosság is erősíti a segítségnyújtást (az egyház tanításai szerint, illetve a maguk módján vallásosak is inkább segítettek), de a befogadási attitűdökkel a kétváltozós elemzések nem mutattak szignifikáns együttjárásokat. A kormány menekültpolitikájának a megítélésében a nem vallásosak bizonyultak a legkritikusabbaknak.

Bár 2015-ben is több százezer ember vett részt a közel-keleti háborúk elől menekülők segítségével, ez az akkor mért 3%-os részvételhez képest³⁴ nagyságrendekkel nagyobb megmozdulást jelent. Ennek alapját egy széleskörű, a lakosság 70%-át jellemző véleménytöbbség biztosítja, amely szerint az ukrainai háborúból menekülőket a háború idejére Magyarországnak kötelessége befogadni. Ugyan-

³⁴ Zakariás, 2016

akkor a humanitárius viszonyulás az ukrajnai menekültekről való gondolkodásnak csak az egyik vonatkozása. A humanitarizmus mellett domináns az az elképzelés, amely a menekültek érkezésére mint munkaerőpiaci-gazdasági haszonra tekint. Harmadrészt, ezekkel párhuzamosan él egy olyan elképzelés is, amely a menekültek érkezésében különféle veszélyeket, a magyarországi lakosokat érő fenyegetést lát, a rendelkezésre álló munkalehetőségek, a „saját” rászorulókat ellátása vagy az oroszországi politikai kapcsolatok terén. Ez a veszélyérzékelés erősebben összekapcsolódik az attitűdökkel, pontosabban az általános befogadási hajlandósággal, és csak gyengébben a segítségnyújtásban való részvétellel – a nem-tudatos, nem-reflektált gyakorlatok, a segítségnyújtás network-hatása és konszenzusa, a kiterjedt segítségnyújtó infrastruktúra akadályozzák, hogy közvetlenül cselekvésekbe (például a segítségnyújtásból való kimaradásba) forduljon át a veszélyérzékelés.

A hétköznapi értelmezésekben megjelenő idegenellenes, menekültellenes képzetek részben a korábban domináns menekültellenes elképzelések maradványai – a jelenlegi politikai és médianyilvánosság a menekültek fogadásának veszélyeit egyelőre alig tematizálja, inkább a humanitárius szolidaritásra és a gazdasági haszonra vonatkozó értelmezések dominálnak. A veszélyérzékelésnek és az alacsonyabb befogadási hajlandóságnak ugyanakkor van egy olyan háttérelme is, amely az oroszországi háborús perspektívával való azonosulásból ered, az ukrán kormány és a nyugati politikai aktorok felelősségének hangsúlyozásából – ez a jelenlegi politikai nyilvánosságban meglévő diskurzusok közvetlen hatása, amely az általános befogadás szándékát gyengíti.

Összefoglalásképpen: mindezek alapján kutatásunk egy kettős képet tár elénk. Egyrészt rámutat a magyarországi civil szolidaritás kivételes lendületére, mozgósító erejére a szomszédunkban zajló nyílt háború kontextusában, amely mind a gyakorlati segítségnyújtásban, mind az attitűdök szintjén megjelent. Ugyanakkor az eredmények rávilágítanak a civil szolidaritás határaitra és sérülékenységre is: a személyes erőforrások jelentette korlátokra (például a rendszeresség hiányára), a terhek elosztásának egyenlőtlenségeire (a fizetett-nem fizetett részvétel nagyságrendi különbségeire, vagy a különféle gondoskodó szektorok túlterheltségére). Rávilágítanak továbbá azokra a bizonytalanságokra, amelyet a civil és önkéntes szektorban a morális ökonómia folyamatos újratermelése jelent,³⁵ és amely a segítségnyújtásban részt vevőket folyamatosan terheli, a segítség címzettjeit pedig bizonytalan helyzetbe hozza, ahogy ezt az érdemesség különféle elképzelései, a selektivitás jelensége is illusztrálja. Nem utolsó sorban végül kutatásunk rámutatott a civil szolidaritás egy további sérülékenysége: a politikai nyilvánosság múltbeli és jelenbeli diskurzusainak való kitettségre, amely a hétköznapiakat átszövő morális ökonómiaikat hatalmi pozícióknak és hatalmi érdekeknek alárendelve alakítja.

³⁵ Cantat, 2022.

Kutatásunk ugyanakkor számos kérdést hagy megválaszolatlanul: a magyarországi lakosság percepcióit elemzi, mindeközben a civil szolidaritás címzettjeinek a perspektívája, tapasztalatai teljesen kimaradtak. A kutatásunk által felvetett és meg nem válaszolt másik fontos kérdés az időbeliségre, a szolidaritás attitűdök és gyakorlatok időbeli alakulására vonatkozik. Az a tény, hogy az ukrainai menekültek többsége érkezése után más országokba távozik, azt is mutatja, hogy a kivételes szolidaritási hullám a hiányzó vagy nagyon korlátozott rendszerszintű állami befogadási infrastruktúrát nem tudja pótolni, nem tud olyan körülményeket teremteni, amely akár rövid- vagy középtávon perspektívát jelenthetne a menekültek többségének. A maradékról, tapasztalataikról, a segítőkkel kialakuló kapcsolataikról és mindennek az időbeli változásairól jövőbeli kutatások adhatnak majd képet.

Köszönetnyilvánítás

A survey vizsgálatot a Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézete, a TK Demokratizálódás, a demokrácia hanyatlása és a civil társadalom pályái című kutatási programja és a Közép-európai Egyetem Demokrácia Intézete támogatta. A survey vizsgálat megvalósításért a Medián Közvéleménykutató Intézetnek, különösképpen Hann Endrének tartozunk köszönettel. A tanulmány korábbi változatai három műhelykonferencián hangzottak el, köszönjük a szervezők és résztvevők észrevételeit: (1) Szolidaritás az ukrainai menekültekkel: az azonnali válasz és az elhúzódó válság hatásai Magyarországon. Kutatási beszámoló és kerekasztal beszélgetés. Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2022. október 25.; (2) Perplexities of solidarity: host society relations to displaced people from Ukraine in Czech Republic, Germany Hungary, and Poland, Budapest, 2022. december 13, társszervezők: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Centre for Migration Studies at Adam Mickiewicz University, Poznan (AMU), Deutsches Zentrum für Integrations- und Migrationsforschung, Berlin (DeZIM), ELTE Pop-up School, Budapest, CEU Democracy Institute (CEU), Association for Migration and Integration, Prague (AMI); (3) Solidarity with asylum seekers. State, society and education in comparative perspective, Budapest, 2023. április 3, szervezők: Polányi Károly Kutatóközpont, CEU OLIVE Program. Köszönjük kollégáink, Kovács András, Nyíró Zsanna, Papp Z Attila és Pulay Gergő együttműködését a kutatás különböző szakaszaiban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bernát Anikó: Hostility in times of labour shortage. Controversial attitudes towards labour immigration in Hungary. In: Fauri, Francesca – Mantovani, Debora

- Strangio, Donatella (eds): *Economic and Social Perspectives on European Migration*. London: Routledge, 2020.
- Bernát Anikó – Simonovits Bori (eds.): *The social aspects of the 2015 migration crisis in Hungary*. Budapest: TÁRKI Social Research Institute, 2016.
- Bernáth Gábor – Messing Vera.: Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei. *Médiakutató*, 2015/16. 7–17.
- Cantat, Céline: The reception spectacle: on Ukrainian displacement and selective empathy at Europe’s borders. *Focaalblog*, 28 June 2022. <https://www.focaalblog.com/2022/06/28/celine-cantat-the-reception-spectacle-on-ukrainian-displacement-and-selective-empathy-at-europes-borders/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 27.)
- Chouliaraki, Lilie – Georgiou, Myria: Hospitality: The Communicative Architecture of Humanitarian Securitization at Europe’s Borders. *Journal of Communication*, 2017. 67(2), 159–180. doi:10.1111/jcom.12291
- Chouliaraki, Lilie – Georgiou, Myria – Zaborowski, Rafal: *The European “migration crisis” and the media: A cross-European press content analysis*. London: The London School of Economics and Political Science, 2017.
- Czike Klára – Kuti Éva: *Önkéntesség, jótékonyosság, társadalmi integráció*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány, 2006.
- De Lauri, Antonio – Brkovic, Carna – Hess, Sabine: Grassroots Responses to Mass Migration in Europe: Introduction, Intersections. *East European Journal of Society and Politics*, 2021. vol. 7 no. 2. 1–12.
- Direct Relief, Crisis Ready, City of Budapest: *Cities, Data and Refugee Needs*. A Workshop on the Ukrainian Crisis, 2022. <https://www.crisisready.io/2022/cities-data-and-refugee-needs-a-workshop-on-the-ukrainian-crisis-report/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 27.)
- Eredics Lilla – Balogh Jenifer – Kadét Ernő – Oláh Orbán – Szőcsi Dániel – Ádám Virág: *The situation of Transcarpathian Romani Families Fleeing from Ukraine to Hungary*. Research Report, Romaversitas Foundation, 2022. https://romaversitas.hu/wp-content/uploads/2022/12/Transcarpathian_romani_families_EN_spread.pdf (Letöltés ideje: 2023. február 2.)
- Feischmidt, Margit – Pries, Ludger – Cantat, Céline: *Refugee Protection and Civil Society in Europe*, Cham: Palgrave Macmillan, 2019.
- Feischmidt Margit – Zakariás Ildikó: Politics of Care and Compassion: Civic Help for Refugees and Its Political Implications in Hungary – A Mixed-Methods Approach. In: Feischmidt, Margit – Pries, Ludger – Cantat, Céline (eds.): *Refugee Protection and Civil Society in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan, 2019. 59–99.
- Freeman, Richard: Working with Nothing: The Supply of Volunteer Labor. *Journal of Labour Economics*, 1997. 15, 140–166. <http://dx.doi.org/10.1086/209859>

- Gerlach, Irina – Ryndzak, Olha: Ukrainian Migration Crisis Caused by the War. *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*, 2022. DOI: 10.33067/SE.2.2022.2
- Gyorgyovich Miklós: A formális és informális önkéntesség – az önkéntesség Magyarországon 2018. felvétel szerint. *Önkéntes Szemle*, 2021/1. 21–38.
- Hárs Ágnes: Elvándorlás, visszavándorlás, bevándorlás. Jelenségek és munkaerő-piaci hatások. In: Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Riport*. Budapest: 2020.
- Holzberg, Billy – Kolbe, Kristina – Zaborowski, Rafal: Figures of Crisis: The Delineation of (Un)Deserving Refugees in the German Media. *Sociology*, 2018. 52(3). 534–550. <https://doi.org/10.1177/0038038518759460>
- Janky Béla: A témakeretezés hatása a menekültpolitikával kapcsolatos véleményekre. *Regio*, 2016/4. 121–139. <http://dx.doi.org/10.17355/rkkpt.v24i4.139>
- Kende Anna – Lantos Nóra Anna – Belinszky Anna – Sára Csaba – Lukács Zsófia Anna: The Politicized Motivations of Volunteers in the Refugee Crisis: Intergroup Helping as the Átlags to Achieve Social Change. *Journal of Social and Political Psychology*, 2017. 5(1), 260–281. <https://doi.org/10.5964/jspp.v5i1.642>
- Koltai Júlia – Kristóf Luca – Simonovits Bori: Normák, értékek, integráció. A segítési hajlandóság társadalmi tényezői -egy kérdőíves kísérlet eredményei. In: Kovách, Imre (szerk.): *Társadalmi integráció: az egyenlőtlenségek, az együttműködés, az újraelosztás és a hatalom szerkezete a magyar társadalomban*. Budapest – Szeged: MTA TK Szociológiai Intézet – Belvedere Meridionale, 2017. 283–304.
- Kováts András – Soltész Béla (szerk.): *Valahol otthon lenni – Menekültek társadalmi beilleszkedése Magyarországon*. Budapest: Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, 2022.
- Messing Vera – Ságvári Bence: „Ahogy »másokhoz« viszonyulunk, az tükrözi azt, amilyenek magunk vagyunk”. A magyarországi idegenellenesség okairól. *socio.hu*, 2016/2. 17–37. DOI: 10.18030/socio.hu.2016.2.17
- Meszmann Tibor – Fedjuk, Olena: Ladders or Snakes? Job Quality Assessment of Temp Workers from Ukraine in Hungarian Electronics. *Central European Central and Eastern European Migration Review*, 2019. 8(1). 75–93.
- Musick, Mark – Wilson, John: *Volunteers: A Social Profile*. Indianapolis: Indiana University Press, 2008.
- Noyoo, Ndongwa – Kleibl, Tanja – Madew, Melinda – Matela, Minenhle – Lutz, Ronald – Boryczko, Marcin: Will the welcome ever run dry?: Interrogating the hierarchy of human categories - The case of Ukrainian refugees in Europe. *Quarterly on Refugee Problems – AWR Bulletin*, 2022. 61(1). 93–100. <https://doi.org/10.57947/qrp.v61i1.19>

- Schwartz, Helge – Schwenken, Helen: Introduction: inclusive solidarity and citizenship along migratory routes in Europe and the Americas. *Citizenship Studies*, 2020. 24:4. 405–423, DOI: 10.1080/13621025.2020.1755155
- Sik Endre – Simonovits Bori – Szeidl Blanka: Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban. *Regio*, 2016/2. 81–108.
- Sik Domonkos – Zakariás Ildikó: Járvány és válság – rászorultsági és segítési viszonyok a COVID-19 első hulláma idején. *Regio*, 2021/2. 24–72.
- Soltész Béla – Vadasi Vivien: A magyarországi menekültintegráció jogi és politikai keretei. In: Kovács András – Soltész Béla (szerk.): *Valahol otthon lenni – Menekültek társadalmi beilleszkedése Magyarországon*. Budapest: Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, 2022.
- Standard Eurobarometer 97 T. Summer 2022: *Public opinion in the European Union*. First results, European Commission.
- Streinzer, Andreas – Tosić, Jelena: *Ethnographies of Deservingness. Unpacking Ideologies of Distribution and Inequality*. New York – Oxford: Berghahn, 2022.
- Szabó Attila: A menekültek integrációjának ellehetetlenítése Magyarországon 2015–2018 között. *Állam és Jogtudomány*, 2020/4. 88–104.
- van Oorschot, Wim – Roosma, Femke – Meuleman, Bart – Reeskens, Tim: *The social legitimacy of targeted welfare: Attitudes to welfare deservingness*. Edward Elgar Publishing, 2017.
- Wilson, John: Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 2000. 26:1. 215–240.
- Zakariás Ildikó: A menekültek civil segítése: attitűdök és morális érvek. *Regio*, 2016/4. 61–87. <http://dx.doi.org/10.17355/rkkpt.v24i4.137>.
- Zawadzka-Paluckta, Natalia: Ukrainian refugees in Polish press. *Discourse & Communication*, 2023. 17(1). 96–111. doi: 10.1177/17504813221111636

MELLÉKLETEK

Melléklet 1. A segítségnyújtás a szociodemográfiai, szocioökonómiai jellemzők, valamint a politikai, vallási és civil részvétel szerint

Ön személyesen nyújtott-e segítséget az elmúlt hónapokban ukrainai menekülteknek?

A megkérdezett neme**

	<i>Igen</i>		<i>Nem</i>		<i>Total</i>	
Férfi	158	33,2%	318	66,8%	476	100,0%
Nő	243	46,6%	279	53,4%	522	100,0%
Total	401	40,2%	597	59,8%	998	100,0%

Ön melyik korcsoportba tartozik?*

18-29 éves	59	36,6%	102	63,4%	161	100,0%
30-39	65	40,1%	97	59,9%	162	100,0%
40-49	77	37,9%	126	62,1%	203	100,0%
50-64	116	50,0%	116	50,0%	232	100,0%
65 éves vagy idősebb	85	35,3%	156	64,7%	241	100,0%
Total	402	40,2%	597	59,8%	999	100,0%

Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége?***

Legfeljebb 8 általános	36	31,0%	80	69,0%	116	100,0%
Szakk munkásképző	64	24,0%	203	76,0%	267	100,0%
Érettségi, szakérettségi	174	46,4%	201	53,6%	375	100,0%
Felsőfokú végzettség	128	53,1%	113	46,9%	241	100,0%
Total	402	40,2%	597	59,8%	999	100,0%

Kérem, jelölje meg, ha az alábbi ágazatok valamelyikéhez tartozik jelenlegi fő- vagy mellékállása:**

egészségügy	43	66,2%	22	33,8%	65	100,0%
oktatás	33	43,4%	43	56,6%	76	100,0%
szociális szakma	23	71,9%	9	28,1%	32	100,0%
kereskedelem	37	45,7%	44	54,3%	81	100,0%
turizmus, vendéglátás	15	36,6%	26	63,4%	41	100,0%
szolgáltatás	48	39,7%	73	60,3%	121	100,0%
ipar	56	32,0%	119	68,0%	175	100,0%
mezőgazdaság	19	27,5%	50	72,5%	69	100,0%
egyik sem	119	36,4%	208	63,6%	327	100,0%
Total	393	39,8%	594	60,2%	987	100,0%

Ha most vasárnap lennének a választások, melyik párt listájára szavazna?***

Az egyesült ellenzék a Jobbik nélkül	81	44,8%	100	55,2%	181	100,0%
Jobbik	13	25,5%	38	74,5%	51	100,0%
Fidesz/KDNP	172	42,8%	230	57,2%	402	100,0%

	<i>Igen</i>		<i>Nem</i>		<i>Total</i>	
Mi Hazánk	14	27,5%	37	72,5%	51	100,0%
Kétfarkú Kutya Párt	27	40,3%	40	59,7%	67	100,0%
NT/NV	58	46,4%	67	53,6%	125	100,0%
Nem szavazna	31	28,2%	79	71,8%	110	100,0%
Total	396	40,1%	591	59,9%	987	100,0%

Ön melyik állítással tudná magát a legjobban jellemezni? **

Nem vagyok vallásos	88	35,2%	162	64,8%	250	100,0%
Nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem	10	22,7%	34	77,3%	44	100,0%
Vallásos vagyok a magam módján	220	40,3%	326	59,7%	546	100,0%
Vallásos vagyok, az egyház tanításait követem	82	52,9%	73	47,1%	155	100,0%
Total	400	40,2%	595	59,8%	995	100,0%

Ön személyesen nyújtott-e segítséget a Magyarországon áthaladó migráns vagy menekült embereknek 2015-ben? **

Igen	82	63,1%	48	36,9%	130	100,0%
Nem	315	36,5%	548	63,5%	863	100,0%
Total	397	40,0%	596	60,0%	993	100,0%

Kérem, most gondoljon az ukrainai háborút megelőző időszakra. Kötődött-e az előbb említettek közül bármelyikhez már korábban is a háborút megelőzően?¹

Igen, van olyan önkéntes szerveződés, amihez már korábban is kötődtem	203	48,6%	215	51,4%	418	100,0%
Nem, egyikhez sem kötődtem a háborút megelőzően	198	34,1%	382	65,9%	580	100,0%
Total	401	40,2%	597	59,8%	998	100,0%

Mit gondol, a háború kirobbantásáért milyen mértékben felelősek a következők? Vlagyimir Putyin, Oroszország elnöke **

Nagymértékben felelős	289	41,2%	413	58,8%	702	100,0%
Kismértékben felelős	84	39,6%	128	60,4%	212	100,0%
Nem felelősek	9	18,8%	39	81,3%	48	100,0%
Total	382	39,7%	580	60,3%	962	100,0%

¹ A megelőző kérdés: Most különböző egyesületeket, társaságokat, önkéntes szervezeteket sorolok fel, és kérem, mindegyikről mondja meg, hogy kötődik-e valamilyen módon, akár tagként, akár önkéntesként, pártolóként, támogatóként, vagy úgy, hogy többször részt vesz a rendezvényein? a. Sportklub, (természetjáró, horgász stb.) sportegyesület; b. Kulturális vagy hobbi kör (tánc, színháztárs, dalárda, filmklub, felolvasó kör, zenekar, hagyományörző egyesület stb.); c. Ifjúsági, diák- illetve hallgatói szervezet; d. Oktatással vagy egészségüggyel foglalkozó szervezet e. Környezetvédelemmel foglalkozó szervezet; f. Karitatív, hátrányos helyzetűekkel, idősekkel, szociális ügyekkel foglalkozó szervezet, egyesület, mozgalom; g. Vallási, egyházi szervezet; h. Szakszervezet vagy szakmai, például gazdasági, tudományos kör, társaság; i. Politikai szervezet, például párt, politikai ifjúsági szervezet, közéleti kérdéseket felvállaló, polgári kör; j. Szülői közösség, szomszédsgai, lakóhelyi csoport, nyugdíjas klub

Melléklet 2. Befogadás attitűdök a szociodemográfiai, szocioökonómiai jellemzők, valamint a politikai, vallási és civil részvétel szerint

Kérdés: Mit kellene tenni azokkal, akik az ukrajnai háború elől menekülnek, és Magyarországtól menedéket kérnek?

	<i>Van olyan csoport, amelyet nem fogadna be, vagy csak rövidebb időre</i>		<i>Mindenkit befogadna legalább a háború idejére</i>		<i>Total</i>	
	<i>N</i>	<i>% -ban Az Ön állandó lakóhelye</i>	<i>N</i>	<i>% -ban Az Ön állandó lakóhelye</i>	<i>N</i>	<i>% -ban Az Ön állandó lakóhelye...</i>
<i>Az Ön állandó lakóhelye...</i>						
Budapesten van	40	24,0%	127	76,0%	167	100,0% **
Megyeszékhelyen, vagy megyei jogú városban van	39	20,0%	156	80,0%	195	100,0%
Városban van	111	34,8%	208	65,2%	319	100,0%
Faluban	116	39,7%	176	60,3%	292	100,0%
Total	306	31,4%	667	68,6%	973	100,0%
<i>Régió</i>						
Nyugat-Magyarország	22	28,6%	55	71,4%	77	100,0% **
Közép-Dunántúl	26	33,8%	51	66,2%	77	100,0%
Észak-Magyarország	53	39,3%	82	60,7%	135	100,0%
Észak-Alföld	57	37,0%	97	63,0%	154	100,0%
Dél-Alföld	30	23,4%	98	76,6%	128	100,0%
Dél-Dunántúl	42	38,5%	67	61,5%	109	100,0%
Pest, Budapest	76	25,9%	217	74,1%	293	100,0%
Total	306	31,4%	667	68,6%	973	100,0%
<i>Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége?</i>						
Legfeljebb 8 általános	46	43,8%	59	56,2%	105	100,0% **
Szakmunkásképző	110	41,8%	153	58,2%	263	100,0%
Érettségi, szakérettségi	99	26,9%	269	73,1%	368	100,0%
Felsőfokú végzettség	51	21,6%	185	78,4%	236	100,0%
Total	306	31,5%	666	68,5%	972	100,0%

Megtakarítások

Nincs megtakarítása	88	42,3%	120	57,7%	208	100,0%	**
1 vagy 2 hónap	61	27,7%	159	72,3%	220	100,0%	
3-6 hónap	69	27,0%	187	73,0%	256	100,0%	
7-12 hónap	29	25,7%	84	74,3%	113	100,0%	
Több, mint egy év	33	32,0%	70	68,0%	103	100,0%	
Total	280	31,1%	620	68,9%	900	100,0%	

Kérem, jelölje meg, ha az alábbi ágazatok valamelyikéhez tartozik jelenlegi fő- vagy mellékállása:

egészségügy	18	27,7%	47	72,3%	65	100,0%	*
oktatás	24	32,0%	51	68,0%	75	100,0%	
szociális szakma	12	38,7%	19	61,3%	31	100,0%	
kereskedelem	16	21,3%	59	78,7%	75	100,0%	
turizmus, vendéglátás	15	36,6%	26	63,4%	41	100,0%	
szolgáltatás	37	30,3%	85	69,7%	122	100,0%	
ipar	51	30,0%	119	70,0%	170	100,0%	
mezőgazdaság	34	50,0%	34	50,0%	68	100,0%	
egyik sem	97	30,6%	220	69,4%	317	100,0%	
Total	304	31,5%	660	68,5%	964	100,0%	

Pártpreferencia

(Ha most vasárnap lennének a választások, melyik párt listájára szavazna?)

Az egyesült ellenzék a Jobbik nélkül	36	20,8%	137	79,2%	173	100,0%	**
Jobbik	27	54,0%	23	46,0%	50	100,0%	
Fidesz/KDNP	139	35,1%	257	64,9%	396	100,0%	
Mi Hazánk	25	50,0%	25	50,0%	50	100,0%	
Kétfarkú Kutya Párt	12	18,2%	54	81,8%	66	100,0%	
NT/NV	31	26,3%	87	73,7%	118	100,0%	
Nem szavazna	34	31,8%	73	68,2%	107	100,0%	
Total	304	31,7%	656	68,3%	960	100,0%	

Ön személyesen nyújtott-e segítséget a Magyarországon áthaladó migráns vagy menekült embereknek 2015-ben?

Igen	25	19,8%	101	80,2%	126	100,0%	**
Nem	278	33,1%	563	66,9%	841	100,0%	
Total	303	31,3%	664	68,7%	967	100,0%	

Civil kötődés a háborút megelőzően

Igen, van olyan önkéntes szerveződés, amihez már korábban is kötődtem	110	27,1%	296	72,9%	406	100,0%	*
Nem, egyikhez sem kötődtem a háborút megelőzően	195	34,5%	370	65,5%	565	100,0%	
Total	305	31,4%	666	68,6%	971	100,0%	

*Mit gondol, a háború kirobbantásáért milyen mértékben felelősek a következők?**Vlagyimir Putyin, Oroszország elnöke*

Nagymértékben felelős	177	25,9%	506	74,1%	683	100,0%	**
Kismértékben felelős	90	43,5%	117	56,5%	207	100,0%	
Nem felelősek	26	53,1%	23	46,9%	49	100,0%	
Total	293	31,2%	646	68,8%	939	100,0%	

*Mit gondol, a háború kirobbantásáért milyen mértékben felelősek a következők?**Zelenszkij ukrán elnök és kormánya*

Nagymértékben felelős	206	39,2%	320	60,8%	526	100,0%	**
Kismértékben felelős	45	18,1%	204	81,9%	249	100,0%	
Nem felelősek	33	24,3%	103	75,7%	136	100,0%	
Total	284	31,2%	627	68,8%	911	100,0%	

*Mit gondol, a háború kirobbantásáért milyen mértékben felelősek a következők?**Az Amerikai Egyesült Államok és a NATO*

Nagymértékben felelős	169	38,9%	265	61,1%	434	100,0%	**
Kismértékben felelős	64	23,4%	209	76,6%	273	100,0%	
Nem felelősek	48	24,2%	150	75,8%	198	100,0%	
Total	281	31,0%	624	69,0%	905	100,0%	

Melléklet 3. Egyetértés a humanitárius elvekkel, átlagok, ANOVA

	Átlag	N	Szórás
<i>Ön melyik korcsoportba tartozik? **</i>			
18-29 éves	-0,17	151	0,855
30-39	-0,26	139	0,910
40-49	-0,03	186	0,899
50-64	0,09	204	0,825
65 éves vagy idősebb	0,24	192	0,636
Total	0,00	871	0,840
<i>Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége? **</i>			
Legfeljebb 8 általános	0,04	89	0,876
Szakmunkásképző	-0,11	230	1,043
Érettségi, szakérettségi	-0,04	330	0,792
Felsőfokú végzettség	0,15	223	0,612
Total	0,00	871	0,840
<i>Jelenleg mi az Ön jogi helyzete, fő tevékenysége: dolgozó, nyugdíjas vagy más? **</i>			
Dolgozik teljes munkaidőben	-0,07	457	0,831
Dolgozik részmunkaidőben	-0,17	44	0,892
Nyugdíjas	0,18	255	0,762
Egyéb	-0,01	106	0,973
Total	0,00	862	0,840
<i>Hány hónapra elegendő megtakarítása van az Ön háztartásának körülbelül? **</i>			
Nincs megtakarítása	-0,06	191	0,947
1 vagy 2 hónap	-0,08	184	0,838
3-6 hónap	0,09	234	0,751
7-12 hónap	0,24	108	0,686
Több, mint egy év	-0,07	99	0,879
Total	0,02	817	0,834

	Átlag	N	Szórás
<i>Kérem, jelölje meg, ha az alábbi ágazatok valamelyikéhez tartozik jelenlegi fő vagy mellékállása: **</i>			
egészségügy	-0,03	58	0,849
oktatás	0,22	67	0,550
szociális szakma	0,03	30	0,787
kereskedelem	-0,08	75	0,981
turizmus, vendéglátás	-0,22	38	0,741
szolgáltatás	-0,05	109	0,833
ipar	-0,16	157	0,952
mezőgazdaság	-0,11	58	0,900
egyik sem	0,14	269	0,776
Total	0,00	862	0,842
<i>Fizetett munka keretében (is) segített-e **</i>			
Fizetett munkaként is segített	0,00	35	0,528
Csak jótékonyság keretében segített	0,12	312	0,742
Nem segített	-0,07	523	0,904
Total	0,00	869	0,841
<i>Ha most vasárnap lennének a választások, melyik párt listájára szavazna? **</i>			
Az egyesült ellenzék Jobbik nélkül	0,27	167	0,543
Jobbik	-0,30	50	0,988
Fidesz/KDNP	0,03	343	0,847
Mi Hazánk	-0,53	44	1,148
Kétfarkú Kutya Párt	-0,08	62	0,854
NT/NV	-0,02	102	0,779
Nem szavazna	-0,06	92	0,880
Total	0,00	861	0,840
<i>Ön személyesen nyújtott-e segítséget a Magyarországon áthaladó migráns vagy menekült embereknek 2015-ben? **</i>			
Igen	0,20	120	0,692
Nem	-0,02	745	0,848
Total	0,01	865	0,831

*Melléklet 4. Az ukrainai menekültek mint
munkaerőpiaci-gazdasági haszon – átlagok*

	<i>Átlag</i>	<i>N</i>	<i>Szórás</i>
<i>Ön melyik korcsoportba tartozik? **</i>			
18-29 éves	-0,06	151	0,768
30-39	-0,11	139	0,830
40-49	-0,13	186	0,843
50-64	-0,06	204	0,791
65 éves vagy idősebb	0,32	192	0,774
Total	0,00	871	0,817
<i>Az Ön állandó lakóhelye... *</i>			
Budapesten van	0,10	157	0,797
Megyeszékhelyen, vagy megyei jogú városban van	0,07	170	0,748
városban van	0,01	293	0,845
faluban	-0,12	251	0,831
Total	0,00	871	0,817
<i>Saját magát –és a gyermekeket –is beleszámítva, hányan élnek állandó jelleggel közös háztartásban? *</i>			
1	0,28	152	0,821
2	-0,01	294	0,781
3	-0,15	163	0,804
4	-0,12	141	0,733
5	-0,01	66	0,918
6+	0,09	52	0,914
Total	0,00	868	0,815
<i>Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége? **</i>			
Legfeljebb 8 általános	0,23	89	0,871
Szakmunkásképző	0,15	230	0,842
Érettségi, szakérettségi	-0,19	330	0,778
Felsőfokú végzettség	0,03	223	0,771
Total	0,00	871	0,817
<i>Jelenleg mi az Ön jogi helyzete, fő tevékenysége: dolgozó, nyugdíjas vagy más? **</i>			
Dolgozik teljes munkaidőben	-0,10	457	0,789
Dolgozik részmunkaidőben	0,09	44	0,840
Nyugdíjas	0,20	255	0,822
Egyéb	-0,07	106	0,822
Total	0,00	862	0,815

	<i>Átlag</i>	<i>N</i>	<i>Szórás</i>
<i>Fizetett munka keretében (is) segített-e**</i>			
Fizetett munkaként is segített	-0,28	35	0,656
Csak jótékonyság keretében segített	0,11	312	0,821
Nem segített	-0,04	523	0,815
Total	0,00	869	0,816
<i>Ha most vasárnap lennének a választások, melyik párt listájára szavazna? **</i>			
Az egyesült ellenzék a Jobbik nélkül	0,17	167	0,780
Jobbik	-0,34	50	0,830
Fidesz/KDNP	0,03	343	0,829
Mi Hazánk	-0,09	44	0,687
Kétfarkú Kutya Párt	-0,02	62	0,804
NT/NV	-0,15	102	0,812
Nem szavazna	-0,05	92	0,838
Total	0,00	861	0,817
<i>Ön személyesen nyújtott-e segítséget a Magyarországon áthaladó migráns vagy menekült embereknek 2015-ben? **</i>			
Igen	0,19	120	0,820
Nem	-0,03	745	0,810
Total	0,00	865	0,814

Melléklet 5. Veszélyérzékelés az ukrainai menekültek kapcsán – átlagok,
ANOVA

	Átlag	N	Szórás
<i>A megkérdezett neme*</i>			
Férfi	-0,06	420	0,781
Nő	0,06	452	0,765
Total	0,00	871	0,775
<i>Az Ön állandó lakóhelye... **</i>			
Budapesten van	-0,33	157	0,720
Megyeszékhelyen vagy megyei jogú városban van	-0,24	170	0,649
Városban van	0,12	293	0,761
Faluban	0,22	251	0,794
Total	0,00	871	0,775
<i>Régió**</i>			
Nyugat-Magyarország	-0,13	74	0,756
Közép-Dunántúl	0,22	73	0,816
Észak-Magyarország	0,12	121	0,893
Észak-Alföld	0,27	129	0,701
Dél-Alföld	-0,06	105	0,703
Dél-Dunántúl	0,12	97	0,744
Pest	-0,10	115	0,681
Budapest	-0,33	157	0,720
Total	0,00	871	0,775
<i>Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége? **</i>			
Legfeljebb 8 általános	0,40	89	0,646
Szakmunkásképző	0,36	230	0,769
Érettségi, szakérettségi	-0,08	330	0,732
Felsőfokú végzettség	-0,42	223	0,633
Total	0,00	871	0,775
<i>Hány hónapra elegendő megtakarítása van az Ön háztartásának körülbelül? **</i>			
Nincs megtakarítása	0,34	191	0,813
1 vagy 2 hónap	0,01	184	0,646
3-6 hónap	-0,15	234	0,752
7-12 hónap	-0,15	108	0,807
Több, mint egy év	-0,22	99	0,677
Total	-0,01	817	0,770

	<i>Átlag</i>	<i>N</i>	<i>Szórás</i>
<i>Kérem, jelölje meg, ha az alábbi ágazatok valamelyikéhez tartozik jelenlegi fő vagy mellékállása: *</i>			
egészségügy	-0,12	58	0,750
oktatás	-0,16	67	0,760
szociális szakma	0,21	30	0,660
kereskedelem	0,10	75	0,690
turizmus, vendéglátás	0,02	38	0,880
szolgáltatás	-0,11	109	0,758
ipar	0,08	157	0,759
mezőgazdaság	0,27	58	0,810
egyik sem	-0,03	269	0,793
Total	0,00	862	0,774
<i>Fizetett munka keretében (is) segített-e **</i>			
Fizetett munkaként is segített	-0,03	35	0,665
Csak jótékonyság keretében segített	-0,20	312	0,706
Nem segített	0,12	523	0,795
Total	0,00	869	0,774
<i>Ha most vasárnap lennének a választások, melyik párt listájára szavazna? **</i>			
Az egyesült ellenzék a Jobbik nélkül	-0,41	167	0,636
Jobbik	0,25	50	0,774
Fidesz/KDNP	0,21	343	0,777
Mi Hazánk	0,28	44	0,663
Kétfarkú Kutya Párt	-0,51	62	0,555
NT/NV	0,01	102	0,738
Nem szavazna	0,05	92	0,796
Total	0,00	861	0,777
<i>Ön melyik állítással tudná magát a legjobban jellemezni? **</i>			
Nem vagyok vallásos	-0,14	228	0,786
Nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem	-0,19	41	0,867
Vallásos vagyok a magam módján	0,12	472	0,753
Vallásos vagyok, az egyház tanításait követem	-0,14	128	0,739
Total	0,00	868	0,775
<i>Ön személyesen nyújtott-e segítséget a Magyarországon áthaladó migráns vagy menekült embereknek 2015-ben? **</i>			
Igen	-0,18	120	0,761
Nem	0,02	745	0,775
Total	0,00	865	0,775

	Átlag	N	Szórás
<i>Kérem, most gondoljon az ukrainai háborút megelőző időszakra. Kötődött-e az előbb említettek közül bármelyikhez már korábban is a háborút megelőzően? **</i>			
Igen, van olyan önkéntes szerveződés, amihez már korábban is kötődtem	-0,17	378	0,698
Nem, egyikhez sem kötődtem a háborút megelőzően	0,13	493	0,807
Total	0,00	871	0,775

Melléklet 6. A magyar kormány túl keveset tesz az ukrainai menekültek segítségéért (4: teljesen egyetért, 1: egyáltalán nem ért egyet) – átlagok, ANOVA

	Átlag	N	Szórás
<i>Ön melyik korcsoportba tartozik?*</i>			
18-29 éves	0,03	160	0,826
30-39	-0,19	152	0,900
40-49	-0,07	199	1,030
50-64	0,03	230	1,046
65 éves vagy idősebb	0,14	226	1,081
Total	0,00	967	1,000

Az Ön állandó lakóhelye... *

	Átlag	N	Szórás
Budapesten van	0,19	167	1,013
Megyeszékhelyen vagy megyei jogú városban van	-0,02	190	1,013
Városban van	-0,02	322	0,984
Faluban	-0,08	289	0,993
Total	0,00	967	1,000

Saját magát –és a gyermekeket –is beleszámítva, hányan élnek állandó jelleggel közös háztartásban?*

	Átlag	N	Szórás
1	0,04	170	1,047
2	-0,07	326	0,979
3	0,08	178	0,990
4	-0,06	159	0,978
5	-0,09	73	1,047
6+	0,37	57	0,947
Total	0,00	963	1,000

Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége? **

	Átlag	N	Szórás
Legfeljebb 8 általános	0,31	105	1,110
Szakmunkásképző	-0,07	262	0,988
Érettségi, szakérettségi	-0,07	368	0,956
Felsőfokú végzettség	0,05	232	1,007
Total	0,00	967	1,000

	<i>Átlag</i>	<i>N</i>	<i>Szórás</i>
<i>Jelenleg mi az Ön jogi helyzete, fő tevékenysége: dolgozó, nyugdíjas vagy más? **</i>			
Dolgozik teljes munkaidőben	-0,08	498	0,950
Dolgozik részmunkaidőben	-0,30	46	0,881
Nyugdíjas	0,17	295	1,073
Egyéb	-0,03	118	0,985
Total	-0,01	957	0,997
<i>Olyan csoport tagjának tartja-e magát, amelyet hátrányos megkülönböztetés ér ma Magyarországon? *</i>			
Igen	0,19	139	1,100
Nem	-0,04	816	0,977
Total	-0,01	954	0,999
<i>Ha most vasárnap lennének a választások, melyik párt listájára szavazna? **</i>			
Az egyesült ellenzék a Jobbik nélkül	0,62	172	0,895
Jobbik	-0,02	51	0,877
Fidesz/KDNP	-0,32	398	0,964
Mi Hazánk	-0,23	50	0,839
Kétfarkú Kutya Párt	0,40	65	0,937
NT/NV	0,00	114	0,945
Nem szavazna	0,00	105	0,949
Total	-0,01	954	0,998
<i>Ön melyik állítással tudná magát a legjobban jellemezni? **</i>			
Nem vagyok vallásos	0,25	237	0,999
Nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem	-0,07	44	0,970
Vallásos vagyok a magam módján	-0,04	531	0,988
Vallásos vagyok, az egyház tanításait követem	-0,21	152	0,988
Total	0,00	964	1,000
<i>Ön személyesen nyújtott-e segítséget a Magyarországon áthaladó migráns vagy menekült embereknek 2015-ben? **</i>			
Igen	0,35	124	1,040
Nem	-0,05	836	0,983
Total	0,00	961	0,999